

Historická penologie

VYDÁVÁ VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČR – AKADEMIE VS ČR

2/2022, ročník XX

DRUHÝ GENERÁLNÍ ŘEDITEL VS ČR

PAMĚTNICE ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ

ÚVOD DO HISTORIE VĚZEŇSKÉ ESKORTNÍ SLUŽBY

AUTOMOBILY TATRA VE SLUŽBÁCH ČESKOSLOVENSKÉHO VĚZEŇSTVÍ

VLASTA GOLVELOVÁ-BORŮVKOVÁ – HEREČKA A AGENTKA SD

Historická penologie – vychází pololetně

Vydává: Akademie Vězeňské služby ČR,
Máchova 200,471 27 Stráž pod Ralskem

Šéfredaktor: PhDr. Ondřej Hladík

Redakční rada: PhDr. Aleš Kýr, Alena Kafková

Poštovní adresa redakce:
Kabinet dokumentace a historie VS ČR,
Soudní 1a, 140 67 Praha 4

email: ohladik@grvs.justice.cz

Náklad: 150 výtisků

ISSN: 2533-803X (Print), 2533-8048 (Online)

Evidenční číslo: MK ČR E 22732

Tisk: VS Tisk PRAHA-PANKRÁC,
Soudní 988/1, 140 57 Praha 4

Obálka: Tatra 13 – vězeňské vozidlo,
foto: Zemský archiv v Opavě, Sběrka fotodesek
Tatra, kombinát, Kopřivnice, skeny skleněných
negativů.

Obsah

Aleš KÝR, Druhý generální ředitel VS ČR	2
Aleš KÝR, Pamětnice českého vězeňství	17
Aleš KÝR, Úvod do historie vězeňské eskortní služby	28
Stanislav GRYM, Automobily Tatra ve službách Českosloveského vězeňství	38
Ondřej HLADÍK, Vlasta Golvelová – herečka a agentka SD	60

DRUHÝ GENERÁLNÍ ŘEDITEL VS ČR

Aleš KÝR

Plukovník PaedDr. Jiří Malý (narozen 1. října 1946) se stal druhým generálním ředitelem Vězeňské služby (VS) ČR, ale zároveň byl prvním v této vrcholové řídicí funkci s předcházející vězeňskou praxí. Službu ve vězeňství započal dne 1. října 1971, kdy byl přijat do funkce strážného oddělení ochrany a obrany Útvaru Sboru nápravné výchovy (SNV) ČSR Brno-Bohunice. Postupně se stal zástupcem velitele strážní směny velitelem strážní směny, referentem režimu (dozorcem) a zástupcem náčelníka oddělení ochrany a obrany.¹

V průběhu služby si stále více uvědomoval důležitost odborného vzdělání pro práci s lidmi, ať už se jednalo o vězněné osoby nebo vězeňský personál. Proto se rozhodl k dálkovému studiu na Pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně, které ukončil promoci v roce 1984 a následně v roce 1986 získal doktorát. K úspěšnému absolvování studia musel vynaložit zvýšené úsilí, neboť v té době byl otcem početné rodiny, o kterou se náležitě staral. Vysokoškolský diplom mu otevřel cestu k pedagogické práci a zároveň k postupu v řídicích funkcích SNV ČSR.² Tyto možnosti se však nenaplnily v důsledku emigrace dospělého syna, která byla závažnou překážkou k setrvání ve služebním poměru příslušníka ozbrojeného sboru. Dne 30. září 1987 byl PaedDr. J. Malý propuštěn ze SNV ČSR, ale našel nové uplatnění v Agrozetu Brno.

Na základě politických a společenských změn po 17. listopadu 1989 bylo umožněno všem bývalým příslušníkům SNV ČSR, kteří byli propuštěni z politických důvodů, aby opět nastoupili do služebního poměru v útvaru, kde dříve sloužili nebo v jiném útvaru SNV ČR. Této možnosti využil i PaedDr. J. Malý, který se 1. července 1990 vrátil do služebního poměru k Útvaru SNV ČR Brno. Byl povýšen do hodnosti kapitána, od 1. října 1990 dočasně pověřen funkcí ředitele věznice a 1. června 1991 jej do této funkce ustanovili. Během krátké doby mu byla nabídnuta funkce prvního náměstka ředitele SNV ČR, kterou byl pověřen v hodnosti podplukovníka 20. května 1992 a následně byl do této funkce ustanoven. Dne 15. října 1995 vystřídal plk. JUDr. Zdeňka Karabce, CSc. ve funkci generálního ředitele VS ČR, kterou ukončil 31. října 1999.³

Plk. PaedDr. J. Malý byl do funkce jmenován ministrem spravedlnosti JUDr. Jiřím Novákem a od počátku svého působení se snažil, aby generální ředitelství VS ČR plnilo funkci koncepčního, koordinačního, kontrolního a metodického centra českého vězeňství. Přímo řídil své náměstky, ředitele sekretariátu, ředitele personálního odboru a ředitele inspekce. Podle dělby práce ve vedení svěřil problematiku výkonu vazby, trestu, vězeňské a justiční stráže své první náměstkyni Mgr. Kamila Meclové. Náměstkovi Ing. Rudolfu Pokornému

¹ Archiv VS ČR Skuteč, personální spis plk. PaedDr. Jiřího Malého, Výpis základních údajů, e-mail ze dne 19. a 31. 10. 2022.

² Tamtéž

³ Tamtéž

problematiku ekonomickou, logistickou a zdravotnickou. Funkci ředitele sekretariátu zastával PhDr. Aleš Kýr, asistentkami byly Jindřiška Kvačková, Alena Kafková a Martina Redlichová, referentem pro zahraniční styky Otakar Michl, tiskovým mluvčím Eduard Vacek a vedoucím Kabinetu dokumentace a historie VS ČR doc. dr. Jan Uhlík, CSc.

Generální ředitel plk. PaedDr. Jiří Malý (foto: KDH)

Vůči podřízeným na generálním ředitelství a v organizačních jednotkách VS ČR nevystupoval autoritativně, spíše se choval přátelsky s porozuměním, ale trval na svých příkazech a důsledně kontroloval jejich plnění. V případě potřeby dokázal být přísný a zjištěná pochybení patřičně vytknout. Podporoval sportovní činnost příslušníků a zaměstnanců VS ČR včetně jejich mezinárodní reprezentace. Za jeden z největších úspěchů lze považovat získání 1. místa v kopané na Olympiádě bezpečnostních sborů ve Stockholmu v roce 1998. Podporoval udržování Zotavoven VS ČR a jejich využívání pro rekreaci a rehabilitaci.⁴

Svou činnost zahájil v období pozvolného nárůstu početního stavu vězeňské populace, nedostačujících ubytovacích kapacit vazebních věznic a věznic, snížených možností k zaměstnávání odsouzených a neodpovídající systemizace vězeňského personálu. Počátkem 90. let se zvýšila latentní kriminalita nejen v důsledku amnestovaných recidivistů, ale přibyli i prvopachatelé. Zvýšení kriminality se úměrně neprojevovalo v nárůstu vězňů z důvodu dočasně snížené akceschopnosti

⁴ Drahomíra MALÁ, *Vězeňství po česku*, SURSUM Tišnov 2003, s. 59.

orgánů provádějících přípravné trestní řízení. Tato skutečnost souvisela s transformačními změnami ve Sboru národní bezpečnosti, který se změnil na Policii ČR a změnami v prokuratuře, kterou nahradilo Státní zastupitelství.

Plk. PaedDr. Jiří Malý ministrem spravedlnosti JUDr. J. Novákem při jmenování do funkce generálního ředitele VS ČR (foto: KDH)

V roce 1995 se již nacházelo ve výkonu vazby 8 453 obviněných, ale kapacita vazebních věznic činila jen 4 990 ubytovacích míst, při závazné ploše 3,5 m² na jednoho obviněného. Proto ve věznicích muselo být vyčleněno téměř 2 000 míst k výkonu vazby z ubytovací kapacity pro výkon trestu odnětí svobody. Ve věznicích vykonávalo trest 11 504 odsouzených, zatímco ubytovací kapacita při stejné závazné ploše na jednoho odsouzeného činila 11 186 ubytovacích míst. V roce 1995 kulminoval stav obviněných a odsouzených cizinců počtem cca 5 000 osob.⁵

V těchto ztížených prostorových podmínkách se nedařilo plně realizovat programy zacházení s odsouzenými, kteří byli soudem zařazeni k výkonu trestu ve věznicích s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou. Pro získání potřebné kapacity vazebních věznic a věznic byl vytvořen plán na rekonstrukci stávajících vězeňských objektů a nových objektů, získaných bezplatným převodem ze státního majetku. V průběhu funkčního období plk. PaedDr. J. Malého byly vybudovány a zprovozněny nové věznice ve Znojmě (1996), Břeclavi (1997)

⁵ Eduard VACEK, *Výkon vazby. Výkon trestu*, in: *České vězeňství* č. 4-5/1995, s. 6-7.

a Karviné (1997).⁶ Uskutečnila se jednání k převzetí bývalých věznic v Mladé Boleslavi, Mostě, Uherském Hradišti a Bruntále, které se však neuskutečnilo.

*Plk. PaedDr. Jiří Malý při slavnostním otevření vězeňské části Domova sv. Karla Boromejského
(foto: KDH)*

K operativnímu využívání kapacitních možností s přihlédnutím k místu trvalého bydliště odsouzených byly vytvořeny čtyři oblasti (regiony), do kterých byli odsouzení zařazováni podle sociodemografických, penologických a osobnostních faktorů.⁷ K zajištění odborné lékařské péče o obviněné a odsouzené byla provedena rekonstrukce nemocnice v Ostrově nad Ohří, zprovozněny nové nemocnice ve věznicích Praze a Brně-Bohunicích a zřízeno specializovaného oddělení věznice v Kuřimi k výkonu ochranné sexuologické léčby.⁸ V roce 1996 bylo zřízeno oddělení výkonu trestu v režimu věznice s dohledem pro odsouzené ženy v působnosti Vazební věznice Praha Ruzyně, které bylo na základě uzavřené smlouvy

⁶ Aleš KÝR – Alena KAFKOVÁ, *Seznam vazebních věznic a věznic v ČR a rok jejich zřízení*, in: 25 let Vězeňské služby ČR (1993-2018), GŘ VS ČR, Praha 2017, s. 42.

⁷ E. VACEK, *Výkon vazby. Výkon trestu*, in: *České vězeňství* č. 4-5/1995, s. 6-7.

⁸ Jiří MEZNÍK, *Zacházení se sexuálními delikventy ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici v Kuřimi*, in: *České vězeňství* č. 3-4/1998, s. 31-33.

dislokováno v objektu Domova sv. Karla Boromejského v Řepích.⁹ Obdobné oddělení pro odsouzené muže v působnosti Věznice Plzeň bylo zřízeno roku 1997 v pronajatém objektu bývalé fary v obci Heřmanova Huť.¹⁰

*Ordinace v nové nemocnici ve Věznici Praha Pankrác
(foto: KDH)*

K zajištění základních podmínek pro zaměstnávání odsouzených musel plk. PaedDr. J. Malý řešit celou řadu problémů. V důsledku privatizace státních podniků, které zaměstnávaly 60% odsouzených ve výrobních halách uvnitř nápravně výchovných ústavů, došlo k podstatné redukci pracovních příležitostí pro odsouzené, neboť výrobní haly byly novými vlastníky vyklizeny. Vlastníci soukromých firem často odmítali zaměstnávat odsouzené, neboť je považovali za nekvalifikovanou a nestabilní pracovní sílu, vzhledem k propuštění z výkonu trestu. Za této situace byla na generálním ředitelství VS ČR připravena zpráva

⁹ Ljuba KURUCOVÁ – Alena PETROVÁ, *Řepy – první pracovní zkušenosti*, in: *České vězeňství* č. 5-6/1996, s. 55-56.

¹⁰ Lubomír BAJCURA – František PETR, *Ředitel Věznice Plzeň hovoří o novém objektu*, in: *České vězeňství* č. 1/1997, s. 22-24.

pro ministra spravedlnosti k projednání ve vládě ČR, s cílem získat potřebné investiční prostředky k nákupu výrobní technologie pro vybavení výrobních hal uvnitř věznic. Tento záměr byl zmařen v důsledku povodní v roce 1997, po kterých vláda ČR zavedla takzvaný „balíček úsporných opatření“. V jejich důsledku byl snížen objem investičních prostředků VS ČR o 20 % a v následujícím roce byla jejich výše stanovena podle sníženého čerpání v roce 1997. Budování vlastních hospodářských provozů muselo být rozloženo do menších investičních akcí v delším časovém rozpětí.

Budování školského objektu Institutu vzdělávání VS ČR ve Stráži pod Ralskem (foto: KDH)

Zvýšenou pozornost věnoval plk. PaedDr. J. Malý personální situaci ve VS ČR, zejména naplňování počtu příslušníků a občanských zaměstnanců, který byl vládou ČR nově stanoven na 10 000 systemizovaných míst. Teprve v prvním pololetí 1999 se podařilo naplnit plánovaný počet příslušníků na odděleních vězeňské stráže a dozorců 1. třídy na odděleních výkonu vazby a trestu ve většině vazebních věznic a věznic. K 1. červenci 1999 bylo ve služebním poměru celkem 7 208 příslušníků VS ČR, z toho 561 příslušníků, zařazených v justiční stráži. Ve správní službě bylo 2 622 zaměstnanců v pracovním poměru. Ke snižování rozdílu mezi plánovaným stavem a skutečností přispělo nařízení vlády ČR č. 47/1998 Sb., o zvláštní jednorázové peněžní náležitosti pro příslušníky VS ČR, která byla poskytována nově přijatým příslušníkům ve výši 25 000 Kč.¹¹ K zabezpečení odborné přípravy příslušníků a zaměstnanců VS ČR došlo v roce 1996 k přemístění sídla Institutu

¹¹ KDH, Aktuální informace GŘ VS ČR č. 10/1999, s. 1-2.

vzdělávání VS ČR z pronajatých prostor v Brně a Kroměříži do získaných objektů ve Stráži pod Ralskem, kde byl budován školský areál.¹²

V rámci své řídicí činnosti plk. PaedDr. J. Malý prosazoval nedělitelnost rozhodovacích pravomocí a zodpovědnosti generálního ředitelství VS ČR. Proto zamítl návrh na vydělení logistického zázemí – Ústředních služeb VS ČR z jeho organizační struktury. Rovněž nepřijal návrh některých externích subjektů na převzetí řízení a organizace zaměstnávání odsouzených. Tuto problematiku navíc považoval za součást penitenciárního zacházení, i když ekonomická hlediska nikdy nepodceňoval. Spolupracoval s vězeňskou komisí Výboru pro obranu a bezpečnost Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a nepřipustil, aby funkcionáři politických stran přímo ovlivňovali činnost VS ČR. Spolupracoval též s nevládními organizacemi na ochranu lidských práv (Helsinský výbor, IGF), ale nesouhlasil, aby jejich aktivisté řešili své připomínky jen s řediteli vazebních věznic a věznic. S plným respektem přijal závěry inspekční návštěvy Evropského výboru pro zabránění mučení (CPT) v roce 1996 a dbal na plnění příslušných opatření.¹³

Podpis dohody s ČHV, 1999 (foto: KDH)

Vážil si životních zkušeností bývalých politických vězňů a úzce s nimi spolupracoval při zřizování čestného pohřebiště na hřbitově v Praze-Ďáblicích a pietních míst v pankrácké věznic. Podporoval rozvíjení duchovní služby ve vězeňství a roku 1998 zřídil na generálním ředitelství VS ČR referát duchovní

¹² A. KÝR, *Dislokace a činnost pracovišť Institutu vzdělávání VS ČR (1996-2006)*, in: Pamětní almanach k 10. výročí IV VS ve Stráži pod Ralskem, příloha Českého vězeňství č. 6/2006, s. 41-45.

¹³ A. KÝR, *Ochrana lidských práv vězňů v Evropě i u nás*, in: České vězeňství č. 4/1996, s. 3.

služby, ke koordinaci působení duchovních u obviněných a odsouzených na ekumenické bázi.¹⁴

Odhalení pamětní desky politickým vězňům ve Věznici Plzeň (foto: KDH)

Pietní shromáždění ve Věznici Praha Pankrác, 1998 (foto: KDH)

¹⁴ Bohdan PIVŇKA, *Duchovní služba v postkomunistickém vězení*, Středokluky 2018, s. 60-62.

Rozvíjel mezinárodní spolupráci ve vězeňství účastí na mezinárodních konferencích, v rámci zahraničních služebních cest a návštěv ze zahraničí. Již v roce 1995 byl plk. PaedDr. J. Malý členem delegace zástupců VS ČR ve Švédsku a členem doprovodu 1. náměstka ministra spravedlnosti ČR při návštěvě v Chile. V téže roce a později roku 1997 se zúčastnil konference generálních ředitelů vězeňských správ členských států Rady Evropy ve Štrasburku. V roce 1996 navštívil s delegací VS ČR a ministerstva spravedlnosti stát Izrael, kde měl možnost poznat všechny typy věznic. Téhož roku se zúčastnil konference v Nashville v americkém státě Tennessee. V roce 1997 uskutečnil služební cestu do Švýcarska, kde se seznámil s vězeňským systémem a způsobem financování věznic. Taktéž se zúčastnil kongresu Americké vězeňské asociace (ACA) v Orlandu na Floridě a byl dokonce zvolen za člena výboru. Dalšími neamerickými členy byli zástupci vězeňství z Kanady, Austrálie, Velké Británie, Izraele, Itálie, Japonska a Maďarska. Roku 1998 se zúčastnil kongresu ACA v San Antoniu ve státě Texas a dále v Detroitu ve státě Michigan. Na všech kongresech se projevoval aktivně a zapojoval se do diskuze k univerzálním principům vězeňství. Vězeňský systém USA měl možnost poznat v Ohio, Kalifornii, v Jižní a Severní Karolíně, Alabamě, v Georgii a na Floridě. Permanentní pracovní i přátelské vztahy udržoval se zástupci vězeňských služeb Slovenska, Maďarska, Polska, Rakouska a Bavorska.¹⁵

Na vězeňské správě v Izraeli, 1996 (foto: KDH)

¹⁵ Drahomíra MALÁ, *Vězeňství po česku*, Tišnov 2003, s. 108-110.

Před věznicí v Izraeli, 1996 (foto: KDH)

Ze služební cesty v USA, Ohio 1998 (foto: KDH)

Ze služební cesty v Dolním Sasku, 1999 (foto: KDH)

V roce 1996 se uskutečnil v Kroměříži v pořadí již druhý mezinárodní seminář, který pořádalo generální ředitelství VS ČR s právním odborem Rady Evropy. Předmětem jednání byly „Specifické problémy spojené s uvězněním mladých pachatelů“, jejichž řešení významně přispívá ke snižování recidivy. Na žádost plk. PaedDr. J. Malého se mezinárodní seminář konal pod záštitou Kanceláře prezidenta republiky.¹⁶ V roce 1998 se konal třetí mezinárodní seminář v Kroměříži, opět ve spolupráci s radou Evropy a pod záštitou Kanceláře prezidenta republiky. Vybraným námětem bylo „Zacházení se specifickými skupinami odsouzených“, které se týkalo zejména psychopatů, sexuálních deviantů a drogově závislých osob.¹⁷ Odborníci a ředitelé věznic se zabývali otázkami diagnostiky, statistiky a léčebně výchovného zacházení s uvedenými skupinami odsouzených. Plk. PaedDr. J. Malý věnoval pozornost realizaci všech doporučení, zejména k vytváření podmínek pro oddělování specifických skupin odsouzených, plnění úkolů vězeňského personálu a součinnosti s externími zdravotnickými pracovníky.

První zkušenost plk. PaedDr. J. Malého se sdělovacími prostředky nebyla příznivá. V roce 1993 byl v časopisu Blesk nařčen z členství v Lidových milicích a účasti na štábním cvičení. Tato záležitost skončila u soudu a senzacechtivý autor

¹⁶ L. BAJCURA, *Seminář v Kroměříži 1996*, in: *České vězeňství* č. 3/1996, s. 3.

¹⁷ L. BAJCURA, *Mezinárodní seminář, Kroměříž 1998*, in: *České vězeňství* č. 3-4/1998, s. 6.

lživého článku se musel omluvit.¹⁸ Od svého nástupu do funkce generálního ředitele VS ČR nezanedbával kontakt se sdělovacími prostředky a pravidelně konal tiskové konference ve vybraných věznicích, nebo poskytoval informace na generálním ředitelství VS ČR. Otevřeně seznamoval redaktory se statistickými údaji o vývoji vězeňské populace, využívání kapacit vazebních věznic a věznic, personální situaci, pozitivních i negativních zkušenostech při naplňování nové koncepce českého vězeňství. Vyjadřoval se též k otázkám evropského i amerického vězeňství podle svých poznatků z mezinárodních konferencí a služebních zahraničních cest.¹⁹ Mnohým pracovníkům sdělovacích prostředků vyčítal jednostranný zájem o některé průvodní negativní jevy ve vězeňství a zejména mimořádné události. Často si posteskl, že pozitivní věci jsou přijímány jako samozřejmost a dosažené úspěchy nejsou považovány za atraktivní.

Mezinárodní konference v Kroměříži, 1996 (foto: KDH)

Nemalým úkolem bylo zabezpečení nové úpravy výkonu trestu ve smyslu zákona č. 169/199 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody z hlediska požadavků na novou diferenciaci odsouzených a plnění programů zacházení.

Plk. PaedDr. J. Malý nikdy nedělal „lívivou politiku“, ale nazýval věci pravými jmény a stál za svým názorem. Možná až příliš naléhal na zvýšení přidělených finančních prostředků z rozpočtové kapitoly ministerstva spravedlnosti

¹⁸ Drahomíra MALÁ, *Vězeňství po česku*, Tišnov 2003, s. 59.

¹⁹ Jana KALINOVÁ, *Den se šéfem věznic*, in: *Magazín práva*, 19. 10. 1996, s. 4-5.

k pokrytí investičních potřeb i odměn pro příslušníky a zaměstnance VS ČR. Některým „pseudohumanistům“ možná vadil jeho nedůvěřivý přístup ke stížnostem kriminálních recidivistů, se kterými měl své dlouholeté zkušenosti. Potom stačilo přepadení vězeňské stráže při provádění eskorty odsouzeného k vyšetření do pražské Thomayerovy nemocnice v roce 1999 a tlak oficiálních míst překonal únosnou mez. Tato situace vygradovala jeho účastí v televizním pořadu „Kotel“, ve kterém výjimečně připustil obnovení trest smrti pro některé pachatele vražd.²⁰ V roce 1999 již postrádal nezbytnou oporu ze strany ministerstva spravedlnosti, a proto 30. září požádal o uvolnění z funkce generálního ředitele i ze služebního poměru k VS ČR. Ministr spravedlnosti JUDr. Otakar Motejl jmenoval do uvolněné funkce dosavadní první náměstkyni Mgr. Kamilu Meclovou.

Jednání se slovenskou delegací na mezinárodním semináři v Kroměříži, 1998 (foto: KDH)

Lze bez nadsázky říci, že plk. PaedDr. J. Malý nikdy nelpěl na funkci generálního ředitele z finančních nebo prestižních důvodů, ale rád ji vykonával s plnou zodpovědností za svá rozhodnutí. Často žertem říkával: „*Když bude nejhůř, půjdu půjčovat lodky na Brněnskou přehradu*“. Po odchodu z vězeňství chtěl k využití svých znalostí a zkušeností založit a provozovat detenční ústav při Psychiatrické léčebně v Kroměříži, ale tento záměr se neuskutečnil z důvodu nepřipravené legislativy. Jeho další záměr na zřízení agentury k dozoru na pracovištích pro výkon trestu veřejně prospěšných prací se nezdařil pro nezájem úředníků na brněnském

²⁰ Drahomíra MALÁ, *Vězeňství po česku*, Tišnov 2003, s. 48, 50, 71.

magistrátu. Nakonec získal licenci k poskytování poradenství a vzdělávání v oblasti penologie a bezpečnostních služeb.

Při tiskové konferenci ve Vazební věznici Liberec, 1997 (foto: KDH)

PaedDr. J. Malý se nedokázal plně oprostít od vězeňství a zejména od kontaktů s bývalými kolegy – řediteli vazebních věznic a věznic z moravského regionu, se kterými se pravidelně scházel. Uskutečnil proto pokus o návrat do VS ČR a přihlásil se do konkurzu na uvolněné místo ředitele Věznice Mírov. Snad v tom byla i trocha recese, protože dobře věděl, že jeho návrat do vězeňství nebude žádoucí. Jeho přirozená autorita, manažerské schopnosti a zkušenosti příliš kontrastovaly s potenciálem tehdejšího vedení VS ČR, které v jeho osobě spatřovalo konkurenci.

V Brně proto přijal nabídku na správu tenisových kurtů, u kterých s pomocí manželky vylepšil sociální zázemí včetně občerstvení. Pomáhal s výchovou mladých tenistů, pořádal turnaje pro členy, hokejisty a známé osobnosti. Svým přístupem a obětavostí se zapsal do historie oddílu Tatran Starý Lískovec. Zámeřná a neodvratná nemoc mu však nedala šanci na delší život. Zemřel dne 7. listopadu 2015 ve věku 69 let. Ve vzpomínkách pamětníků z řad VS ČR zůstává váženým kolegou s tvůrčím myšlením, zásadovým jednáním, vlídnou a uznávanou autoritou.

Použité prameny a literatura:

Generální ředitelství VS ČR, personální odbor:

- Personální spis plk. PaedDr. Jiřího Malého, Výpis základních údajů,
- Aktuální informace generálního ředitelství VS ČR.

Kabinet dokumentace a historie VS ČR, neuspořádáno,

Lubomír BAJCURA, *Seminář v Kroměříži 1996*, in: *České vězeňství* č. 3/1996.

L. BAJCURA, František PETR, *Ředitel Věznice Plzeň hovoří o novém objektu*, in: *České vězeňství* č. 1/1997.

L. BAJCURA, *Mezinárodní seminář, Kroměříž 1998*, in: *České vězeňství* č. 3-4/1998.

Jana KALINOVÁ, *Den se šéfem věznic*, in: *Magazín práva*, 19. 10. 1996.

Ljuba KURUCOVÁ – Alena PETROVÁ, *Řepy – první pracovní zkušenosti*, in: časopis *České vězeňství* č. 5-6/1996.

Aleš KÝR, *Ochrana lidských práv vězňů v Evropě i u nás*, in: *České vězeňství* č. 4/1996.

Aleš KÝR, *Dislokace a činnost pracovišť Institutu vzdělávání VS ČR (1996-2006)*, in: Pamětní almanach k 10. výročí IV VS ve Stráži pod Ralskem, příloha časopisu *České vězeňství* č. 6/2006.

Aleš KÝR, Alena KAFKOVÁ, *Seznam vazebních věznic a věznic v ČR a rok jejich zřízení*, in: *25 let Vězeňské služby ČR (1993-2018)*, GŘ VS ČR, Praha 2017.

Drahomíra MALÁ, *Vězeňství po česku*, Tišnov 2003.

Bohdan PIVOŇKA, *Duchovní služba v postkomunistickém vězení*, Středokluky 2018.

Eduard VACEK, *Výkon vazby. Výkon trestu*, in: časopis *České vězeňství* č. 4-5/1995.

PAMĚTNICE ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ

Aleš KÝR

Když byla přijata paní Alena Kafková dne 15. června 1972 do Výzkumného ústavu penologického (VÚPen) Sboru nápravné výchovy (SNV) ČSR netušila, že její život bude trvale spojen se službou ve vězeňství. Při nástupu ji personální pracovník tehdejší správy SNV s politováním upozornil, že pracovníci VÚPen jsou takoví „divní“. Brzy však poznala, že jejich „divnost“ je pozitivní vlastností. I když byli všichni ve služebním poměru k SNV, neměli sklon k militantnímu chování a prosazovali používání ověřených diagnostických i terapeutických metod místo starých represivních praktik. Měla jedinečnou příležitost pracovat v bezprostřední blízkosti zakladatele českého penologického výzkumu doc. PhDr. Jiřího Čepeláka, CSc. Její kolegové a kolegyně byli další penologové z oborů psychologie, pedagogiky, sociologie a práva, jejichž jména pronikla do odborné veřejnosti.²¹

A. Kafková se spolupracovníky z VÚPen, 1972 (foto: KDH)

Pro sportovně založenou ženu byla služební tělovýchova vítanou aktivitou a ve střelbách mohla úspěšně soupeřit i s muži.

Po zrušení VÚPen v roce 1980 byla převedena do nově vzniklého oddělení penologie při odboru nápravně výchovné činnosti (NVČ) správy SNV. Jako asistentka pomáhala při sběru a vyhodnocování dat prováděných penologických výzkumů. Při práci v terénu se nikdy nevyhýbala kontaktům s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody. Dokázala si u nich získat potřebnou autoritu,

²¹ Aleš KÝR – Alena KAFKOVÁ, *Výzkumný ústav penologický SNV ČSR*, in: *Encyklopedie českých právních dějin*, XXI. Svazek, Brno 2020, s. 859-863.

ale na druhé straně sama respektovala jejich osobnost. Z dlouhodobé spolupráce s psycholožkou PhDr. Alenou Marešovou, Ph.D. vzniklo přátelství obohacující i po odborné stránce. Po několika redukcích systemizace tabulkových míst, kterým prošlo penologického oddělení, pracovala na sekretariátu odboru NVČ.

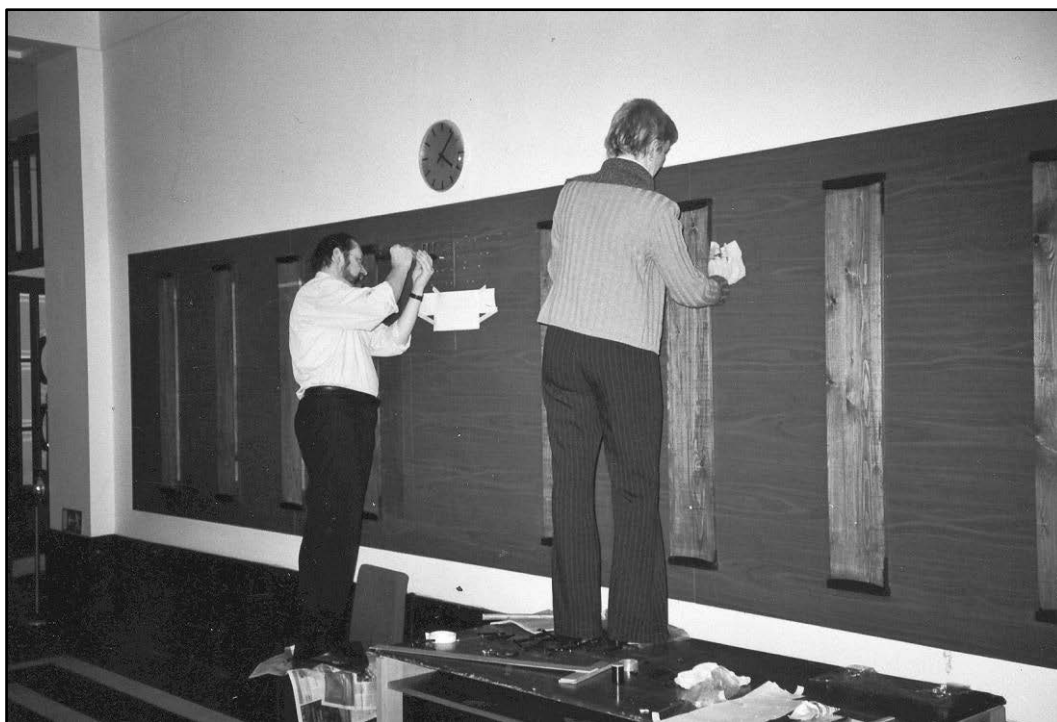
Budova bývalého VÚPen v pankrácké věznici (foto: KDH)

Na sekretariátu odboru NVČ správy SNV ČSR (foto: KDH)

V roce 1986 byla přeřazena z odboru NVČ do sekretariátu náčelníka správy SNV ČSR. Jako sekretářka tehdejších zástupců náčelníka správy a později jako asistentka náměstků generálního ředitele Vězeňské služby (VS) ČR zde působila až do roku 2000. V přelomovém období let 1989 a 1990 na základě příznivého výsledku prověrky odborné i morální způsobilosti před občanskou komisí mohla setrvat ve služebním poměru. Pokračovala ve své práci a stala se členkou jedné z komisí. Služební poměr ukončila v roce 1994 v hodnosti kapitána a pokračovala u VS ČR jako občanský zaměstnanec.

Od roku 1995 plnila též úkoly související s činností Kabinetu dokumentace a historie (KDH), zřízeného v působnosti sekretariátu generálního ředitele VS ČR, zejména pomáhala při zřizování nové historické expozice v Památníku Pankrác. Pod odborným vedením muzejního výtvarníka Břetislava Dadáka si osvojovala grafiku a techniku výstavnictví. Jako členka pracovního týmu se podílela také na zajišťování mezinárodních konferencí, které pořádalo Generální ředitelství VS ČR v součinnosti s Radou Evropy.

Příprava výstavy na Vrchním soudu v Praze, 2004 (foto: KDH)

V roce 2000 se stala asistentkou a později kurátorkou sbírkových a mobiliárních fondů KDH, který byl začleněn do Institutu vzdělávání VS ČR, přejmenovaného v roce 2013 na Akademii VS (AVS) ČR se sídlem ve Stráži pod Ralskem. Do její náplně práce patří péče o historicky významné materiály a zápůjčky exponátů z depozitáře Kabinetu pro dočasné výstavy Národního muzea, Muzea Policie ČR, Vojenského historického ústavu v Praze a dalších krajských i okresních muzeí v ČR. Zápůjčky historické výstroje vězeňského personálu a vězňů jsou poskytovány též pro natáčení filmů a televizních inscenací. Vyhledává

a soustřeďuje písemnosti, fotografie a trojrozměrné předměty z minulosti českého vězeňství.

Odhalení výstavy na Vrchním soudu v Praze, 2004 (foto: KDH)

Získané znalosti, její přirozené nadání pro jakékoliv ruční práce a smysl pro detail využívá při zhotovování výstavních panelů pro dočasné a trvalé výstavy v prostorách VS ČR i jiných institucí nebo restaurování a úpravách získaných exponátů. Pod jejíma rukama vznikla například replika historické uniformy dozorce z brněnského Špilberku, umístěná v Památníku. Své schopnosti a zkušenosti zúročila zejména při zhotovení stálé historické výstavy na Vrchním soudu v Praze (2004) a ve věznicích Valdice (2007), Mírov (2008) a Plzeň (2012). Její nápaditost a zručnost se uplatnila též při instalaci výstavy nepovolených předmětů vězňů, kterou využívá AVS ČR.²²

Z výstav pro veřejnost, na jejichž zhotovení se též podílela, je třeba připomenout dvě významné dočasné výstavy, instalované v galerii Jazzové sekce pod Pražským hradem. V roce 2014 výstava s názvem „Z minulosti do přítomnosti českého vězeňství“, zachycující vývoj vězeňství na území Čech, Moravy a Slezska v letech 1850 až 2014, v roce 2015 pak výstava u příležitosti 150. výročí založení ženské trestnice v Praze-Řepích s názvem „Působení boromejek u odsouzených žen v letech 1854-2015“. V roce 2016 graficky připravila výstavu o životě reformátora Františka Josefa Řezáče a jeho odkazu českému vězeňství a školství. Všechny

²² Kabinet dokumentace a historie VS ČR (KDH), Vyhodnocení činnosti KDH z let 2000-2012.

uvedené výstavy jsou využívány v AVS ČR jako názorné učební pomůcky k historii českého vězeňství. Významně též přispěla k dokumentační přípravě Památníku národního útlaku a odboje v Panenských Břežanech, který byl otevřen v roce 2017.²³

Vernisáž výstavy ke 150. výročí Věznice Valdice v Jičíně, 2007 (foto: KDH)

Od roku 2012 se podílí na přípravě statické prezentace VS ČR se zaměřením na historii českého vězeňství v rámci účasti VS ČR na dnech NATO, které se každoročně konají na letišti Ostrava-Mošnov. Neméně významná je i spolupráce na přípravě výstav o příslušnících RAF, kde se zaměřuje na dokumentaci vězněných českých a slovenských příslušníků RAF z politických důvodů po roce 1948. Tyto výstavy pořádá Muzeum exilu a RAF v Brně.²⁴

Od roku 2008 se každoročně podílí na divadelních rekonstrukcích vybraných politických procesů z 50. let 20. století, konaných v rámci mezinárodního protitotalitního projektu Mene Tekel, konaného v Praze. V této souvislosti pomáhá vystrojovat účinkující posluchače Právnické fakulty UK do replik historických uniforem Sboru vězeňské stráže a talárů pro soudce a prokurátory z deponitáře Kabinetu. U příležitosti 10. výročí trvání projektu v roce 2016 obdržela za tuto činnost Pamětní list z rukou 1. místopředsedy Senátu parlamentu ČR MUDr. Přemysla Sobotky.

²³ KDH, Vyhodnocení činnosti KDH z let 2014-2017.

²⁴ KDH, Vyhodnocení KDH z let 2012-2022.

Jan KRATOCHVÍL – Sabina KRATOCHVÍLOVÁ, 311. československá stíhací peruť RAF, Brno 2020, s. 759-781; Titíž, 310. československá stíhací peruť RAF, Brno 2021, s. 583-647; Titíž, 312. československá stíhací peruť RAF, Brno, 2022, s. 571-673.

Výstava ke 150. výročí ženské trestnice v Řepích, 2015 (foto: KDH)

Instalace statické prezentace VS ČR na Dnech NATO, 2012 (foto: KDH)

Zákulisí přípravy divadelní rekonstrukce 20. politického procesu v rámci projektu Mene Tekel, 2015 (foto: KDH)

Při udělení Pamětního listu Senátu Parlamentu ČR s MUDr. Přemyslem Sobotkou, 2016 (foto: KDH)

Není bez zajímavosti, že se podílela na řešení grafického návrhu praporu VS ČR, vlajky a medaile AVS ČR.

Nad rámec svých funkčních povinností se ochotně zapojila do badatelské a publikační činnosti. Již v letech 1990 až 1992, kdy KDH plnil úkoly spoluřešitele grantového projektu „Retribuční vězni a české vězeňství v letech 1945-1955“, jehož garantem byl Slezský zemský ústav v Opavě, pomáhala zpracovávat archivní prameny.²⁵

Mezinárodní konference ke grantovému projektu, 2000 (foto: KDH)

V té době navázala pracovní a posléze i přátelské kontakty s opavskými historiky: prof. PhDr. Mečislavem Borákem, CSc., doc. PhDr. Dušanem Janákem, Ph.D., doc. PhDr. Tomášem Staňkem, CSc., a v neposlední řadě s PhDr. Alenou Šimánkovou z Národního archivu Praha. Je spoluautorkou knihy „Z minulosti do přítomnosti pankrácké věznice“, vydané v roce 2009 u příležitosti 120. výročí založení c. k. trestního ústavu pro muže Praha-Pankrác a publikace k 25. výročí VS ČR, vydané v roce 2017.²⁶ Dále je spoluautorkou katalogu výstavy ke 150. výročí věznice

²⁵ Sborník z mezinárodního semináře konaného dne 25. 10. 2000 v Praze v rámci grantového projektu GA ČR 409/99/0374, Příloha časopisu České vězeňství č. 3/2001, Praha 2001; Sborník z mezinárodního semináře konaného ve dnech 28.-29. 11. 2021 v Praze v rámci grantového projektu GA ČR 409/99/0374, Slezské zemské muzeum, Opava 2001.

²⁶ Aleš KÝR – Alena KAFKOVÁ – Lena FÁBRYOVÁ, *Z minulosti do přítomnosti pankrácké věznice (1889-2009)*, Praha 2009, s. 7-123.

A. KÝR – A. KAFKOVÁ, *25 let Vězeňské služby České republiky 1993- 2018*, Praha 2017.

Valdice a monografie „Proměny odborné přípravy vězeňského personálu“, která mapuje organizační a obsahové změny v historických etapách let 1948-2010.²⁷

Instalace nové expozice v Památníku Pankrác, 2021 (foto: KDH)

K plnění badatelských úkolů KDH se v předchozích letech soustavně věnovala problematice pohřbívání vězňů a vězeňských hřbitovů se zaměřením na počty popravených a zemřelých politických vězňů ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody v pankrácké věznicí a identifikaci jmen tajně pohřbených na dáblickém a motolském hřbitově v Praze. V letech 2018 až 2021 se podílela na projektu „Identifikace míst uložení nevydaných ostatků popravených a zemřelých politických vězňů v letech 1948-1965“, který mapoval situaci ve věznicích v Praze, Brně a trestních ústavech Valdice, Mírov a Plzeň.²⁸ Na základě studia archivních materiálů sestavila seznam 489 polských vězňů, zemřelých na Mírově v letech 1942 až 1945, který též graficky upravila ke zhotovení pamětní desky. Má významný podíl na inovaci expozice v nově rekonstruovaném Památníku Pankrác v letech 2020 a 2021.

Od založení interního časopisu Historická penologie v roce 2003 publikuje na jeho stránkách své odborné články. Za nejvýznamnější příspěvek lze považovat postupné zpracovávání a publikování studie o řízení a organizaci vězeňství v letech 1865-1992 s názvem „Cesta ke vzniku Generálního ředitelství VS ČR“.²⁹

²⁷ Titíž, *Kartouza ve Valdicích – uzamčený svět, část II. Historie věznice 1957-2007*, Jičín, 2007; Titíž, *Proměny odborné přípravy vězeňského personálu*, Historická penologie č. 2/2010, Praha 2010.

²⁸ Titíž, *Příspěvek k identifikaci míst uložení ostatků politických vězňů a popravených odpůrců totality v letech 1948-1965*, Historická penologie č. 1/2022, Praha 2022.

²⁹ A. KAFKOVÁ, *Cesta ke vzniku generálního ředitelství VS ČR (1865-1992)*, in: *Historická penologie* č. 1/2010, s. 9-26; č. 1/2011, s. 36-59; č. 2/2013, s. 2-75; č. 1/2016, s. 2-70; č. 1/2018 s. 2-79; č. 1/2019, s. 2-66, č. 1/2021 s. 2-60, Praha 2010-2021.

Nová úprava pietní místnosti v Památníku Pankrác, 2021 (foto: KDH)

Její snahou je napomáhat k poučení z minulosti českého vězeňství pro současnost i budoucnost na základě objektivní analýzy historických faktů. Historická paměť ji umožňuje identifikovat dnes již neznámé tváře na dobových fotografiích, uložených v depozitáři KDH. Cíl svého snažení však nespatřuje jen ve výsledcích své výstavní, badatelské a publikační činnosti, ale především v jejím účinku na praxi vězeňského personálu. Tomuto cíli, ke kterému ji vedla práce ve VÚPen, zůstává věrná přesto, že od jejího nástupu uplynulo 50 let. U příležitosti tohoto pracovního výročí jí byla udělena generálním ředitelem VS ČR Pamětní čestná medaile k 25. výročí VS ČR.

Na pracovišti KDH (foto: KDH)

S kolegyní Alenou Kafkovou úzce spolupracuji v KDH již 30 let. Za tu dobu jsem poznal, že patří k lidem se smyslem pro odpovědnost, kteří dokážou pracovat s plným nasazením a nikdy nic nepředstírají, i když je to pro ně někdy nevýhodné. Ale právě proto jsou vzácní a zasluhují si pochopení, podporu a uznání.

Použité prameny a literatura:

Kabinet dokumentace a historie VS ČR:

- Vyhodnocení činnosti KDH z let 2000-2022.

Alena KAFKOVÁ, *Cesta ke vzniku generálního ředitelství VS ČR (1865-1992)*, in: *Historická penologie* č. 1/2010, s. 9-26; č. 1/2011, s. 36-59; č. 2/2013, s. 2-75; č. 1/2016, s. 2-70; č. 1/2018 s. 2-79; č. 1/2019 s. 2-66; č. 1/2021 s. 2-60, Praha 2010-2021.

Aleš KÝR – Alena KAFKOVÁ, *Kartouza ve Valdicích – uzamčený svět II., Historie věznic 1957-2007*, Jičín 2007.

Aleš KÝR, Alena KAFKOVÁ, *Proměny odborné přípravy vězeňského personálu*, časopis *Historická penologie* č. 2/2010, Praha 2010.

A. KÝR – A. KAFKOVÁ, *25 let Vězeňské služby České republiky 1993- 2018*, Praha 2017.

A. KÝR – A. KAFKOVÁ, *Výzkumný ústav penologický SNV ČSR*, in: *Encyklopedie českých právních dějin*, XXI. svazek, Brno 2020.

A. KÝR – A. KAFKOVÁ, *Příspěvek k identifikaci míst uložení ostatků politických vězňů a popravených odpůrců totality v letech 1948-1965*, *Historická penologie* č. 1/2022, Praha 2022.

Aleš KÝR – Alena KAFKOVÁ – Lena FÁBRYOVÁ, *Z minulosti do přítomnosti pankrácké věznic (1889-2009)*, Praha, 2009.

Jan KRATOCHVÍL – Sabina KRATOCHVÍLOVÁ, *311. československá stíhací peruť RAF*, Brno 2020, s. 759-781.

J. KRATOCHVÍL – S. KRATOCHVÍLOVÁ, *310. československá stíhací peruť RAF*, Brno 2021, s. 583-647.

J. KRATOCHVÍL – S. KRATOCHVÍLOVÁ, *312. československá stíhací peruť RAF*, Brno 2022, s. 571-673.

Sborník z mezinárodního semináře konaného dne 25. 10. 2000 v Praze v rámci grantového projektu GA ČR 409/99/0374, Příloha časopisu *České vězeňství* č. 3/2001, Praha 2001.

Sborník z mezinárodního semináře konaného ve dnech 28.-29. 11. 2021 v Praze v rámci grantového projektu GA ČR 409/99/0374, Slezské zemské muzeum, Opava 2001.

ÚVOD DO HISTORIE VĚZEŇSKÉ ESKORTNÍ SLUŽBY

Aleš KÝR

Slovo „eskorta“ pochází z francouzského výrazu escorte a italského scorta, odvozeného od scorgere (pozorovat, doprovázet), které má základ v latinském excorrigere (opravit, napravovat), odvozeného od conregere (řídít, vládnout).³⁰

Pojem eskorta označuje strážní činnost ozbrojeného doprovodu, související s přemísťováním zajatých, zatčených a vězňených jednotlivců nebo skupiny osob, ale též při zajišťování ochrany převáženého materiálu zvláštního významu.

Eskortní službu je možno rozlišovat podle **organizace** (vojenská, policejní/četnická, vězeňská), **počtu eskortovaných** (individuální, hromadná) **způsobu přemísťování** (pěší, mechanizovaný – motorizovaný), **dopravního prostředku** (koněspřežný, železniční, automobilní, lodní, letecký), **přepravní vzdálenosti** (místní, mezikrajová, dálková, mezinárodní) a **účelu** (k zadržení, zajištění nebo výslechu pachatele, dodání obviněného do vazby, předvedení obžalovaného k soudu, dodání odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody, doprovod vězně k odbornému vyšetření nebo ošetření v zařízení veřejného zdravotnictví, doprovod odsouzených na pracoviště mimo věznic a přemísťování vězňů mezi věznicemi).

Zásady eskortní služby vycházejí z dlouhodobých pozitivních i negativních zkušeností, slouží k předcházení mimořádných událostí, zejména napadení eskortujících a útěku eskortovaných a jsou obsaženy v příslušných služebních předpisech. Upravují činnost velitele a členů eskorty při zahájení, v průběhu i po ukončení eskorty. Stanoví jejich rozmístění při pěším přesunu, v dopravních prostředcích, cílových budovách a rovněž při nastupování do vozidel i vystupování. Zahrnují výstroj a výzbroj eskortujících, osobní prohlídky a poutání eskortovaných, přepravu jejich osobních věcí a dokumentace.

Vojenská eskorta od nejstarších dob zajišťovala bezpečnou přepravu zajatců, vojenského i jiného důležitého materiálu. Od 17. století sloužila pro potřebu vojenských soudů, které zřizovali jednotliví majitelé pluku. Doprovázela vojáky, kteří byli zatčeni za zběhnutí, neuposlechnutí rozkazu, rabování a další násilné i majetkové delikty. V 18. a 19. století zajišťovala také přepravu odsouzených vojáků nebo civilistů do pevnostních věznic či trestních ústavů. Eskortující se řídili příslušnými vojenskými předpisy, používali dobové vojenské zbraně a dopravní prostředky se měnily v závislosti na technickém rozvoji i vzdálenosti.³¹

Policejní eskorta byla v 18. století podřízena městské správě. Dodávala do městských věznic pachatele přestupků k výkonu krátkodobých trestů (v rozmezí od 3 hodin do 14 dnů), dále žebráky bez domovského práva, povaleče, tuláky, neregistrované prostitutky a osoby vykázané z města. Městská věznice v Praze, nazývaná Fišpanka, zřízená v roce 1862, soustřeďovala též osoby odsouzené

³⁰ <https://cs.wiktionary.org/wiki/eskorta> [online], [citováno 2. 11. 2022].

³¹ Miroslav BROFT et al., *Vojenské dějiny Československa, II. díl (1526 -1918)*, Praha 1986, s. 153, 167.

k umístění v trestnici, donucovací pracovně nebo polepšovně. Eskorty zadržených osob prováděla též státní policie, podléhající Policejnímu ředitelství, které bylo zřízeno v 19. století ve Vídni, Praze a Brně. K umístování zadržených pachatelů trestných činů využívali vězeňské cely v suterénu budovy Policejního ředitelství. Eskortující policisté se řídili služebním řádem a byli zpravidla vyzbrojeni šavlí a puškou s bodákem. K přepravě eskortovaných osob byl používán uzavřený vůz, patrně tmavozelené barvy, s koňským spřežením, nazývaný „zelený anton“.³²

Vývoj četnické eskortní služby lze spatřovat ve druhé polovině 19. století, kdy koněspřežnou přepravu (bryčkou nebo povozem) na delší vzdálenosti nahrazovali železniční přepravou ve zvláštním vagonu nebo ve vyhrazeném kupé. Na kratší vzdálenosti však zůstala pěší eskorta. Četníci byli vyzbrojeni puškou zn. Mannlicher s bodákem a vybavení pouty.³³ Ve druhé polovině 20. let 20. století se k hromadné přepravě vězňů používaly též autobusy veřejné dopravy na základě smluvní jízdy. Tyto autobusy byly konstruovány na podvozku nákladního automobilu zn. Praga. S rozvojem automobilismu dochází k využití skříňových (komůrkových) vězeňských automobilů, jejichž výrobu zajišťovala firma Tatra (T-13 z roku 1924 a T-43/52 z roku 1938) a později Praga. Pro eskortní automobil byl používán zlidovělý název „zelený anton“.

Četnická eskortní stanice (ČES) byla zřízena v roce 1922 u Okresního četnického velitelství na Smíchově se sídlem v budově Zemského četnického velitelství v Praze. Jejím velitelem byl vrchní strážmistr, kterému bylo podřízeno 7 až 9 četníků k provádění eskort vyšetřovanců a trestanců ke Krajskému soudu trestnímu v Praze XIV a k okresním soudům na území Velké Prahy. Tito četníci též přebírali eskorty z venkovských četnických stanic, které měli vystřídat. Kromě vězňů byli eskortováni káranzi z donucovacích pracoven, chovanci z polepšoven a hnanci, to je osoby dopravované do domovské obce takzvaným postrkem a osoby zatčené pro podezření ze spáchání trestného činu. Eskorty byly prováděny pěšky, koňským povozem, autodrožkou nebo vlakem. Postup četníků při převzetí a předávání eskorty, jakož i činnost v jejím průběhu upravovala Služební instrukce pro četnictvo.³⁴

Vývoj vězeňské eskortní služby je spojen s organizačními změnami vězeňského personálu po roce 1948 a zřízením Sboru vězeňské stráže (SVS) jako vojensky organizovaného ozbrojeného bezpečnostního sboru. Složení, výzbroj a činnost eskorty upravil služební předpis S-2, Služební řád SVS, vydaný rozkazem ministra spravedlnosti z 16. listopadu 1950. Podle tohoto předpisu zajišťovali příslušníci SVS všechny eskorty vězňů (obviněných, obžalovaných i odsouzených) pěším způsobem nebo dopravními prostředky. Pouze eskorty osob ve vyšetřovací

³² Jan UHLÍK, *Minulost českého vězeňství – pražská Fišpanka*, in: časopis České vězeňství č. 3/1993, Praha 1993, s. 30-31.

³³ Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva, I. díl, Habsburská monarchie (1526-1918)*, Praha 1997, s. 77.

³⁴ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva, II. díl, Československá republika (1918-1939)*, Praha 1999, s. 63.

vazbě v rámci přípravného trestního řízení prováděli příslušníci Sboru národní bezpečnosti (SNB). Eskorty byly prováděny pěším způsobem, železnicí, uzavřeným automobilem, popřípadně lodí. Podle druhu a podmínek eskorty byli příslušníci SVS vyzbrojeni zpravidla pistolí vz. 27, puškou vz. 24 nebo samopalem vz. 48 a vybaveni pouty.³⁵ Pro automobilní eskortu byly vhodné autobusy Škoda 706 RO, vyráběné od roku 1947 a Praga RND (diesel) z roku 1948.

Železniční vězeňské eskorty SVS mohly být prováděny osobním vlakem 3. třídy a při vzdálenosti nad 200 km rychlíkovým vlakem ve zvláštním oddílu 3. třídy. Rychlík nebylo možno použít o sobotách, nedělích, svátcích a v době konání celostátních akcí (sjezdy, slety, oslavy). Jízdné mělo být placeno podle počtu eskortovaných ve vyhrazeném oddíle a nikoliv podle počtu míst.³⁶ Tyto eskorty vyžadovaly zvláštní opatrnost velitele, který nesměl připustit čekání vězňů na odjezd vlaku v nádražní čekárně mezi cestujícími. Z tohoto důvodu si musel vyžádat od přednosta stanice zvláštní místnost. I ve vlaku museli být eskortovaní vězni umístěni odděleně od ostatních cestujících a příslušníci SVS zaujali místo u dveří a oken. V případě zvýšeného nebezpečí útěku nebo útoku, mohli být eskortovaní spoutáni.³⁷

Systém vězeňské eskortní služby, prováděné vlastními dopravními prostředky, byl zřízen po převedení vězeňství do působnosti ministerstva vnitra v roce 1953. Podle vydaného služebního předpisu se všechny eskorty prováděly jednotným,³⁸ organizovaným, zpravidla hromadným způsobem, a to výhradně motorovými a zvlášť upravenými dopravními prostředky. Byla vybudována krajská eskortní střediska a sběrná eskortní střediska v Olomouci a Ilavě na Slovensku. Eskorty prováděli určení a odborně připravení příslušníci SNB, jejichž práva a povinnosti stanovil eskortní řád.³⁹ Tento služební předpis platil i po zřízení Sboru nápravné výchovy (SNV) k plnění úkolů vězeňství na základě zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Výzbroj členů eskorty byla obdobná jako u příslušníků SVS. Pro eskortní účely byly používány autobusy Škoda 706 RO, vyráběné do roku 1958 a Škoda 706 RTO, které byly vyráběny od roku 1956. Dále nákladní automobily Tatra T-805 se skříňovým valníkem pro méně početnou eskortu.

Vězeňská eskortní služba SNV musela po návratu vězeňství do působnosti ministerstva spravedlnosti v roce 1969 vybudovat své zázemí na základě nových organizačních, personálních a materiálních podmínek. Bylo zřízeno Ústřední eskortní středisko (ÚES) s označením útvar SNV ČSR Praha 3 se sídlem v areálu pankrácké věznice. Jeho činnost byla upravena podle služebního předpisu vydaného

³⁵ Národní archiv Praha (NA Praha), f. SSNV, sv. 10, 11, rozkaz ministra spravedlnosti ze dne 16. 11. 1950, Služební řád Sboru vězeňské stráže (služební předpis S – 2), čl. 119, 200-213.

³⁶ NA Praha, f. SSNV, sv. 18, ministerstvo spravedlnosti – Velitelství SVS, Eskorty – placení jízdného za přepravu v rychlících, č. 34 140/50.Vel/2 ze dne 30. 9. 1950.

³⁷ Služební řád SVS, ministerstvo spravedlnosti 1950, čl. 207, 209.

³⁸ Služební předpis MV-eskort 1-1, Eskortní řád SNB.

³⁹ Jiří KARLÍČEK, *Věrní straně a lidu*, Správa SNV ČSR, Praha 1980, s. 34.

rozkazem ministra spravedlnosti.⁴⁰ Do výzbroje členů eskorty patřila pistole vz. 50/70, samopal vz. 58 nebo vz. 61 (šorpion), pouta SNB – Ralk a předváděcí řetízky. Členem eskorty byl i řidič služebního vozidla a k zesílení eskorty též psod se služebním psem. Součástí eskorty odsouzených na vnější pracoviště mohli být i ozbrojení členové Závodní stráže příslušné hospodářské organizace. Činnost ÚES zabezpečovalo 30 příslušníků SNV včetně velitelů. Služební náplní bylo provádění eskort mezi jednotlivými útvary SNV v ČSR i SSR. Každý týden byla vykonávána hlavní eskortní trasa v trvání 3 dnů. Směrem na západ končila trasa v útvaru SNV Ostrov nad Ohří a na východě v útvaru ZNV Ilava. Krátká trasa končila v útvaru SNV Olomouc a trvala jen 2 dny. Ostatní eskorty byly jednodenní.⁴¹

Eskortní automobilní technika SNV v průběhu 70. let minulého století zahrnovala autobusy Škoda 706 RTO, vyráběné do roku 1972 a Karosa Š 11, vyráběné od roku 1965. Pro méně početné eskorty byl využíván skříňový nákladní automobil Robur-IFA, vyrobený v NDR; mikrobuses Barkas 1000, rovněž z NDR a mikrobuses Škoda 1203. Mikrobuses byly využívány k individuálním eskortám k soudu a jako sanitní vozy. K eskortám odsouzených na vnější pracoviště byly též využívány autobusy ČSAD na základě smluvní jízdy, hrazené příslušnou hospodářskou organizací. V roce 1980 byla dokončena obměna vozidel Robur-IFA a Barkas 1000, které vykazovaly velkou spotřebu benzínu, za vozidla řady Avia 30 se speciální eskortní úpravou. Rovněž proběhla obměna vozidel Škoda 1203 a výměna zastaralých autobusů Škoda 706 RTO za autobusy Karosa ŠL 11.⁴²

Změna systému eskortní služby SNV nastala v roce 1982 na základě rozboru stavu bezpečnosti a hospodárnosti při provádění mezikrajových a dálkových eskort. Přebudování organizace dálkových a mezikrajových eskort bylo dokončeno v polovině roku 1983 se zřetelem na návaznost eskort z věznic v českých krajích na trase Praha – Vinařice – Oráčov – Nové Sedlo – Horní Slavkov – Ostrov nad Ohří a zpět, kterou prováděla směna útvaru č. 1 Praha (Ruzyně). Protože tato trasa neměla bezprostřední návaznost na ostatní eskorty, byl směr trasy obrácen a prováděn z Ostrova nad Ohří do Prahy a zpět. Směna dálkových eskort útvaru č. 1 Praha byla zrušena a potřebný počet příslušníků SNV převelen k útvaru č. 2 Praha (Pankrác) a útvaru Ostrov nad Ohří. Všechny autobusy, určené k přepravě odsouzených i obviněných dálkovou či mezikrajovou eskortou, byly vybaveny novým technickým zabezpečením, včetně VKV radiostanic.⁴³

⁴⁰ Služební předpis Stráž – 1-1, vydaný rozkazem ministra spravedlnosti č. 17/1972, o strážní a eskortní službě ve SNV ČSR, který byl novelizován rozkazem č. 15/1976 a nově vydán rozkazem č. 15/1992, o strážní a eskortní službě v SNV ČSR.

⁴¹ František SUK, *Říkají nám dálkaři*, in: Zpravodaj SNV ČSR č. 6/1979, Praha 1979, s. 27.

⁴² A. KAFKOVÁ, *Cesta ke vzniku Generálního ředitelství VS ČR (1976-1980)*, in: Historická penologie č. 1/2016, Praha 2016, s. 50.

⁴³ A. KAFKOVÁ, *Cesta ke vzniku Generálního ředitelství VS ČR (1981-1985)*, in: Historická penologie č. 1/2018, Praha 2018, s. 24-25.

Provádění eskort příslušníky Vězeňské služby ČR bylo upraveno služebním předpisem Stráž – 1.⁴⁴ V souladu s citovanými služebními předpisy jsou noví příslušníci VS ČR připravováni k výkonu služby v rámci základní odborné přípravy typu A v Akademii VS ČR se sídlem ve Stráži pod Ralskem. Ve výcvikovém středisku, které bylo zprovozněno v roce 2021, probíhá praktická příprava řešením modelových situací za využití moderní audiovizuální techniky. Tento způsob výuky umožňuje vytváření potřebných návyků, které jsou nezbytné k bezpečnému předvádění a eskortování osob ve výkonu vazby, trestu i zabezpečovací detence. Nezbytné osvojení vyžaduje nová výzbroj, výstroj a technické vybavení moderních eskortních vozidel. Při současných eskortách jsou používány nejnovější sanitní a speciální vozy Volkswagen Crafter a autobusy Irisbus Crosway značky Iveco. Jejich vybavení, jakož i praktická činnost příslušníků VS ČR při napadení eskorty jsou předváděny veřejnosti při každoročním konání Dnů NATO na mošnovském letišti v Ostravě, ale též při společných prezentacích s Policií ČR

Prameny a literatura

Národní archiv Praha:

- f. SSNV, neuspořádáno
  - rozkazy a nařízení k eskortám 1950, sv. 10, 11, 18.

Miroslav BROFT et al., *Vojenské dějiny Československa, II. díl (1526 -1918)*, Praha 1986.

Alena KAFKOVÁ, *Cesta ke vzniku Generálního ředitelství VS ČR (1976-1980)*, in: Historická penologie č. 1/2016, Praha 2016.

A. KAFKOVÁ, *Cesta ke vzniku Generálního ředitelství VS ČR (1981-1985)*, in: Historická penologie č. 1/2018, Praha 2018.

Jiří KARLÍČEK, *Věrní straně a lidu*, Správa SNV ČSR, Praha 1980.

Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva, I. díl, Habsburská monarchie (1526-1918)*, Praha 1997.

P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva, II. díl, Československá republika (1918-1939)*, Praha 1999.

František SUK, *Říkají nám dálkaři*, in: Zpravodaj SNV ČSR č. 6/1979, Praha 1979.

Jan UHLÍK, *Minulost českého vězeňství – pražská Fišpanka*, in: časopis České vězeňství č. 3/1993, Praha 1993.

<https://cs.wiktionary.org/wiki/eskorta> [online], [citováno 2. 11. 2022].

---

⁴⁴ Vydán nařízením generálního ředitele VS ČR č. 9/1995, o výkonu strážní, dozorní a eskortní služby. Eskortní služba byla dále upravena v rámci nařízení generálního ředitele č. 23/1999, o vězeňské a justiční strážní v § 40-49

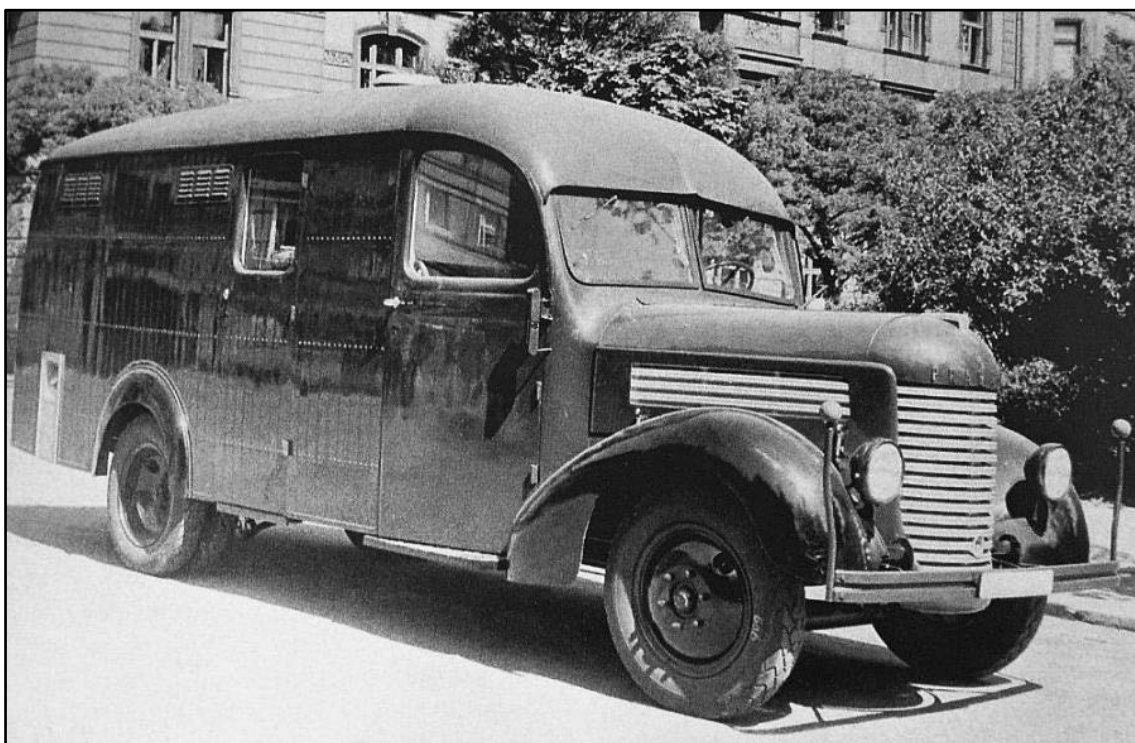
Fotografické přílohy

Eskortní vůz zvaný „zelený anton“ (foto: Muzeum hl. m. Prahy)

Smluvní eskortní autobus (foto: KDH)

Vězeňský vůz Praga RND (foto: KDH)

Vězeňský vůz Avia B 30 (foto: KDH)

Sanitní vůz Barkas 1000 (foto: KDH)

Eskortní středisko ve Věznici Olomouc (foto: KDH)

Eskorta na pracoviště – NVÚ Vinařice (foto: KDH)

Speciální vůz Volkswagen Crafter (foto: KDH)

Výcvikové centrum Akademie VS ČR ve Stráži pod Ralskem (foto: KDH)

Speciální učebna výcvikového centra (foto: KDH)

AUTOMOBILY TATRA VE SLUŽBÁCH ČESKOSLOVENSKÉHO VĚZEŇSTVÍ

Stanislav GRYM

Přeprava osob je od doby vzniku dopravních prostředků každodenní součástí lidských životů. S rozvojem automobilové, letecké, vlakové a lodní dopravy se lidé dostanou do cíle své cesty rychleji než v době, kdy se museli spoléhat výlučně na vlastní nohy. I ve vězeňství je zapotřebí přepravit obviněné nebo odsouzené z věznic do budov soudů či jiných orgánů činných v trestním řízení, případně je přemístit na pracoviště, kde si také odpykávají svůj trest odnětí svobody. Proto není divu, že po vynálezu automobilu začali tohoto pomocníka využívat i ve vězeňství.

Dnešní vozový park Vězeňské služby České republiky se výrazně odlišuje od dřívějšího automobilního vybavení Sboru nápravné výchovy (SNV), Správy nápravných zařízení (SNZ) či Sboru uniformované vězeňské stráže (SVS). O době meziválečného Československa nemluvě. Ve své podstatě je jejich účel stále stejný – přemístit odsouzené nebo obviněné k soudu, na policii, k lékaři, do nemocnice, ale dnešní vozidla disponují moderními vymoženostmi od airbagů až k asistentům a dalším prvkům sloužícím k usnadnění práce řidiče.

Při procházení fotografií pro připravovanou publikaci o legendární Tatře 600, jenž je známá jako Tatraplan, jsem narazil na fotografie automobilů Tatra využívaných ve vězeňství. Konkrétně jde o automobil Tatra 13 z roku 1925, který podle zápisu v knize fotografií dokládá, že sloužil potřebám věznice v Ostravě (tehdy přesně v Moravské Ostravě) a Tatra 43/52 z února 1938, jehož „působíště“ je dodnes (zatím) neznámé. K vývoji osobního automobilu TatraT 600, známým pod označením Tatraplan, přispěl i ředitel novojičínské věznice, který "tajně" umožnil setkání dvou konstruktérů kopřivnické automobilky s vězněným Hansem Ledwinkou. O osudu Tatraplanu a zejména o dvou vězeňských historických „Tatrovkách“ se dočtete v následujícím textu.

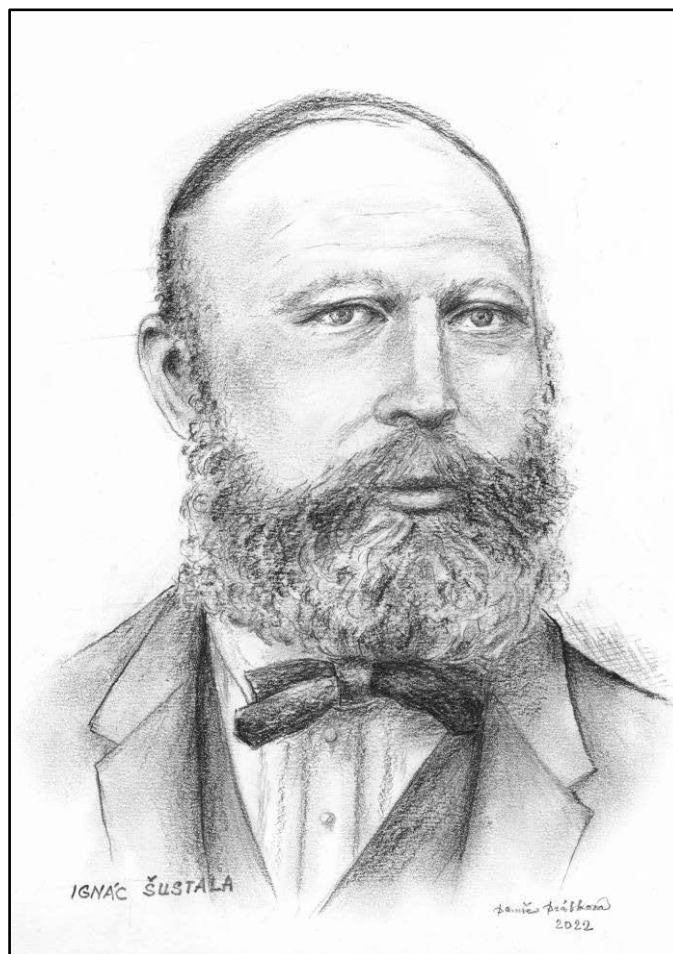
Budu rád za připomínky k textu, co by se mělo, doplnil, upravit, co vylepšit atd. V případě zájmu mne kontaktujte na tento mail: cetnicka.stanice.opava@seznam.cz Vaše podněty a poznatky využiji v připravované studii o eskortních autobusech Škoda 706 RTO a Karosa řady Š 11.

Historie kopřivnické automobilky

Kopřivnická Tatra, která v současnosti nese název Tatra Truck je naše nejstarší automobilka a jedna z nejstarších v Evropě. Jako jediná na našem území je provozována bez účastí zahraničního kapitálu a zaměřuje se na výrobu těžkých nákladních vozů. V historii se mnohonásobně zapsala do dějin automobilismu a její výrobky nejednou značně předběhly dobu. Vyráběla jak osobní, tak nákladní vozidla, železniční vagóny, a dokonce i letadla. Proto se nejprve přiblížím základní údaje z dějin automobilky.

Historie automobilky sahá až do roku 1850, kdy v Kopřivnici na fojtství zahájil Ignác Šustala (1822-1891) výrobu kočárů.⁴⁵ Ve svých čtrnácti letech vstoupil do učení, kde získal znalosti a dovednosti coby sedlář, lakýrník a kolář. Po zkušenostech ve světě se vrátil do Kopřivnice a začal s výrobou výše uvedených kočárů. Postupně se výroba navyšovala a Šustala pak otevíral pobočky své firmy. Například v Breslau (Vratislav) měl filiálku a prodejní sklad. Postupně výrobu rozšířil o železniční vagóny a zahájil výstavbu nových výrobních prostor na místě, kde dodnes stojí automobilka Tatra.

*Ignác Šustala – zakladatel dnešní automobilky Tatra Truck a.s. Kopřivnice
(kresba: Danuše Drábková)*

Ignác Šustala se dalšího „boomu“ své továrny nedožil a 29. ledna 1891 zemřel na infarkt, který jej postihl ve vídeňském bytě patřícím jeho firmě. Do metropole Mocnářství se tehdy vypravil na důležitá obchodní jednání. Pohřbený je nedaleko svého rodiště na hřbitově v Kopřivnici, několik metrů od dnešního muzea Fojtství.

Další významnou osobností kopřivnické automobilky je Hans Ledwinka (1878-1967).⁴⁶ Postupem času se vypracoval až do pozice ředitele automobilky.

⁴⁵ Ignác Šustala (Schustala), * 7. prosinec 1822, Kopřivnice – † 29. 1. 1891, Vídeň.

⁴⁶ Hans Ledwinka, *14. únor 1878, Klosterneuburg, Rakousko – † 2. březen 1967, Mnichov, SRN.

Z firmy přesto dvakrát odešel, ale vrátil se zpět. Jeho osobní automobil Tatra 11, u něhož bylo poprvé použitý páteřový rám s výkyvnými polonápravami, se zapsal nejen do dějin automobilky i automobilismu. Tatra Truck jej dodnes používá u svých nákladních vozidel jako „tatrováckou koncepci“. Pod jeho vedením konstrukce vznikly legandární vozy Tatra 77 a Tatra 87, které předběhly svět o několik let.

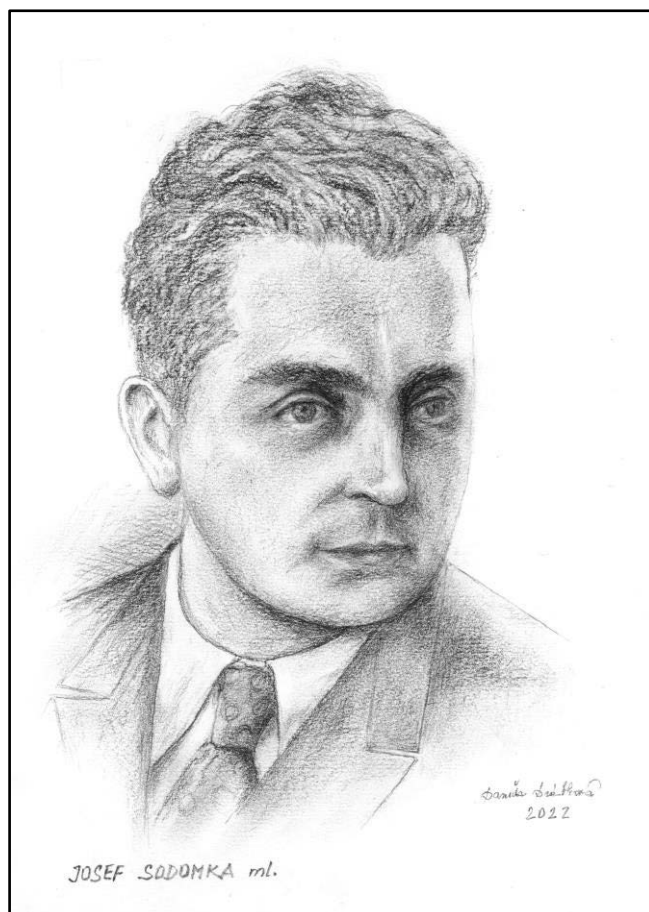

Hans Ledvinka (kresba: Danuše Drábková)

Po válce se stal obětí vykonstruovaných obvinění, které pak komunisté v roce 1948 využili k jeho odsouzení. Hlavním motivem k represím byla ve svém výsledku úspěšná snaha zabránit placení za Ledwinkovi patenty. Rehabilitace se dočkal až roku 1993, kdy Nejvyšší soud České republiky napravil křivdy spáchané v minulosti. Posledním modelem vozidla se značkou Tatra, na němž se významně podílel, byl Tatraplan, jehož příběh je součástí předkládané studie.

Podvozky automobilů Tatra karosoval i Josef Sodomka ml. (1904-1965),⁴⁷ majitel firmy Carosseria Sodomka ve Vysoké Mýtě. Tento rodák z uvedeného města karosoval na zakázku nejen osobní automobily, ale i autobusy na podvozcích kopřivnické automobilky.

⁴⁷ Josef Sodomka ml., 7. červen 1904, Vysoké Mýto – † 9. únor 1965, Vysoké Mýto.

Josef Sodomka ml. (kresba: Danuše Drábková)

*Pohled na město Kopřivnice a automobilku Tatra v třicátých letech 20. století
(Foto: Regionální muzeum Kopřivnice, o.p.s. - Muzeum Fojtství)*

Tatra T 600 Tatraplan a úloha vězeňství při jeho vzniku

Krátce po skončení druhé světové války začaly v Kopřivnici práce na novém modelu osobního automobilu Tatra. Mělo jít o model, který by skloubil osvědčené prvky „lidového vozu“ Tatra 57, ale i reprezentační limuzíny Tatra 87. Víze uspořádání nového modelu se měnily, stejně tak i konstruktéři a označení vozidla. Původní označení Tatra 107 navazující na končící „sedmičky“ (Tatra 77, Tatra 87, Tatra 97) bylo pak nahrazeno číslováním podle druhu automobilu. Číslo 600-699 bylo přiděleno osobním automobilům. A Tatraplan, coby první vůz nové koncepce, nesl označení Tatra 600.

Jak již je výše uvedeno docházelo ke střetu různých názorů a vizí v tom, jak by měl nový vůz vypadat. V pozici šéfkonstruktéra stál roku 1946 ing. Cvetnič, který zastával názor, že nový vůz by měl být modernizací Tatra 97. Zaměstnanci podniku a závodní rada chtěli malý lidový vůz, jiní zase velké luxusní limuzíny s šestiválcovým motorem. Ing Cvetnič, který svůj návrh v podobě velké modernizace předválečné Tatra 97 do vývoje a výroby neprosadil, načež z kopřivnické automobilky odešel. Do čela konstrukce po něm nastoupil (ještě roku 1946) ing. Souček, kdy začal vznikat nový typ vozidla. První prototyp dokončili 7. prosince 1946 se jménem „Ambrož“ a druhý 19. března 1947 se jménem „Josef“. Projevovaly se však nedostatky obou prototypů – slabá akcelerace, problémy s nedostatečným chlazením, topením a zadní nápravou. Ve vedení firmy projevovalo neklid v jehož důsledku ing. Součka odvolali a vedením konstrukce pověřili ing. Korbela. Avšak stavbou pěti prototypů pro pražskou výstavu byl ještě 1947 pověřen Vladimír Popelář.⁴⁸

V. Popelář se při stavbě a konstrukci prototypu rozhodl pro poměrně riskantní krok konzultovat stav vývoje s legendou kopřivnické automobilky H. Ledwinkou, jehož od poloviny roku 1945 věznili ve věznicí krajského soudu v Novém Jičín.⁴⁹ Využil proto známosti řidiče kopřivnické automobilky Aloise Kopečného s velitelem novojičínské věznice, adjunktem správní služby (později SVS) Josefem Tenkrátem. Jmenovaný na základě dohody umožnil setkání V. Popeláře v doprovodu dalšího konstruktéra s vězněným.

H. Ledwinku v noci (přesně řečeno nad ránem) přivedli do „návštěvní místnosti,“ kde už čekala dvojice tatrováků. Podle vzpomínek V. Popeláře projevil H. Ledwinka velké nadšení z návštěvy a prohlásil: „*Děti moje, tak rád Vás vidím*“.⁵⁰ Seznámili jej s koncepcí nového automobilu. Přes určité a věcné připomínky k možným změnám se mu vozidlo líbilo. Tato dvouhodinová konzultace pohybující

⁴⁸ Pro podrobnější informace odkazují na: Karel ROSENKRANZ, *První poválečný aerodynamický automobil pokrokové konstrukce – TATRAPLAN*, in: Pauly, J., Kožíšek, P. (eds.), 100. výročí automobilové výroby v Tatře Kopřivnice, Praha 1997, s. 97-104.

⁴⁹ V roce 1948 ho odsoudili k trestu odnětí svobody v trvání šesti let (vykonával ho na Mírově a ve Valdicích) a roku 1951 podmíněně propuštěn. Poté se odstěhoval ke svému synovi do Rakouska.

⁵⁰ K. ROSENKRANZ, citované dílo.

se na hraně zákona se však projevila jako zásadní. Je možné říci, že pro tým V. Popeláře měla „cenu zlata“, jelikož pomohla vůz připravit do výroby.⁵¹

Tatra 600 Tatraplan měla i v dalších letech pohnutý osud díky zásahům komunistické moci. Roku 1951 totiž Tatře zakázali produkovat osobní automobily a výrobu převedli do Automobilových závodů, n. p. Mladá Boleslav (dále AZNP). Avšak toto silové rozhodnutí skončilo fiaskem. Vozy vyrobené v AZNP se kvůli nízké kvalitě staly neprodejnými a do té doby úspěšný model sklízel velkou kritiku i v zahraničí. O problémech vozidel T 600 z AZNP podrobně psal obchodní zástupce Tatra a Škody v Rakousku pan Tarbuk: *„Kvalita čs. automobilů se stále zhoršuje. Tatraplan byl podle mezinárodního názoru výborný v kopcích a solidně stavěný vůz. V mezinárodní konkurenci se tento vůz jevil jako plně spolehlivý. Během roku se situace podstatně změnila. Začalo to přeložením výroby do Mladé Boleslavi. Od tohoto okamžiku jsou Tatraplány dodávány s největšími montážními chybami. Praskání pístů a diferenciálů je na denním pořádku. Obložení spojek musí být u všech dodaných vozů ihned vyměněno. Na elektrickém zařízení jsou stále poruchy a karosérie, kdysi vzorně vyráběná v Kopřivnici, je netěsná, dveře vržou, lakování je špatné, atd. Renomé toho nádherného vozu je ztraceno a nikdo v Rakousku za tento vůz nedá ani třetinu ceny.“*⁵²

Česká lidová tvořivost na sebe tehdy nedala dlouho čekat. Její zásluhou vznikla glosa, jež říkala, že Tatraplán zemřel na nemoc zvanou Škoda. V Mladé Boleslavi se toto tvrzení dodnes setkává s nesouhlasem, ale já jej osobně vnímám jako velice trefné označení skutečného stavu věci.

Zákaz výroby osobních vozů nesli velmi těžce i v kopřivnické automobilce. Tatraplanu proto uspořádali okázalé poslední rozloučení, na jehož organizaci se podíleli především zaměstnanci konstrukce. Pohřební průvod s nosítky, na něž umístili maketu modelu v měřítku 1:5, prošel postupně celou automobilkou. Zpráva o akci se roznesla po všech odděleních, takže se ke konstruktérům přidávali další „pozůstalí“ a všichni přítomní měli na protest proti převedení výroby do Mladé Boleslavi pracovní pláště oblečené naruby. Zúčastnil se i „kněz“, což byl převlečený zaměstnanec konstrukce s tím, že vše potřebné zapůjčil místní farář.

Tatrováci se tak vzepřeli nesmyslnému rozhodnutí státních i stranických orgánů a své pohoršení oprávněně dali najevo. Je nutné si uvědomit, že se psal rok 1951, kdy nastupující komunistický režim tvrdě postihoval každého, kdo nesdílel stejná ideologická hlediska. Stejně tak popsaná událost neunikla pozornosti „všemocné“ a „všehoschné“ Státní bezpečnosti (StB). V. Popelář, který byl hlavním organizátorem posledního rozloučení, byl následně vyslýchán na Krajské správě Ministerstva vnitra v Ostravě kvůli znevažování vládního rozhodnutí a další deliktům. Celá akce naštěstí skončila pouze zápisy kádrového oddělení do osobních karet aktérů. Nikdo nebyl zatčen ani postaven před soud, jak bývalo v této době poměrně častým jevem.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² Tamtéž, s. 98, 99.

Je otázkou, co vedlo k „benevolenci“ StB? Podle mého názoru k tomu mohla připět skutečnost, že všichni hlavní organizátoři byli pracovníci konstrukce, kteří znali všichni detaily týkající se vývoje nových vozidel a jejich perzekuce by mohla ohrozit utajení těchto důležitých informací. Přesto však StB vedla hlavní V. Popeláře a Julia Mackerleho,⁵³ coby hlavní organizátory, v evidenci nepřátelských osob.

Text na parte Tatraplanu z pohřbu v Kopřivnici

Se srdcem krvácejícím sděluje Vám, všem příznivcům a zákazníkům, že nás navždy opustil ve věku pouze 5-ti let náš chvalně známý automobil TATRAPAN zvaný, u nás vyráběný, do ciziny dodávaný, všemi milovaný a vyhýčkaný.

Jsme zdrceni touto ránou, avšak naději a útěchou nám budiž, že se toto naše dítě lásky opět k nám vrátí, až projde jeho duše cestou trnitou a odpyká si trest za své hříchy v očištění.

Přes své bujné mládí, bylo to dítě čiperné, nepokojné a velice hravé. Tím se stalo, že způsobilo mnoho a mnoho nerozvázných činů, když jeho průvodci, opatrovníci a pěstouni si byli jisti, že jej patrně drží ve svých rukách.

Tak v krátké době po svém zrození při svých prvních krůčcích pod dozorem svého Lojzy rozbilo si svou tvrdou hlavičku o můstek u Valašského Meziříčí.

Pak zase v závodě si troufalo to dítě lásky vyhoditi ze sedla v nestřeženém okamžiku svého táty, stvořitele a pěstouna Láďu a postoupilo boj se svým starším bratrem „stojedenáctým“. Naše dítě ovšem boj prohrálo, táta Láďa se válel na trávníku a ohmatával žebra. Svému průvodci Karlovi pomačkalo řádně svalstvo a čichový orgán. I našemu Jaroslavovi nepodařilo se toto dítě spoutat, které svou zpupností nenechalo si rozkazovat od táty kolejových vozidel. Při cestě do své rodné obce obrátilo jej ve vzteku do příkopu a pocuchalo mu řádně jeho bujné kadeře.

Jak říkáme, bylo to dítě nezbedné, neposedné a ani s. ředitele nikterak nerespektovalo. I tohoto svého velitele si troufalo několikrát vyhoditi ze sedla a postavilo se na hlavu i se svým pánem.

Své nevlastní táty, Ing. Soukala, Ing. Kordula vůbec ignorovalo a přilnulo svou hravostí a škádlením jen ke svým pravým stvořitelům.

Tak jako nezbedné děti jsou rodičům nejmilejší, i tento náš hravý a zlobivý Tatraplan nám nejvíce přirostl k srdci a to nás nyní bolí tím více, že nás tak náhle v tak mladém věku opustil a zanechal zde jen truchlící pozůstalé.

Čest budiž jeho památce!

⁵³ Ing. Julius Mackerle (1909-1988). Do Tatra nastoupil v roce 1948. Vypracoval se na šéfkonstruktéra a navrhl motory pro nákladní automobil Tatra 138 (motor T 928) i poro vojenský valník Tatra 128. Podílel se na vývoji motoru pro závodní vůz monopost Tatra 607, který se po úpravách montoval do osobního automobilu Tatra 603 (označení vozu bylo převzato podle motoru T 603). V roce 1958 z kopřivnické automobilky odešel a přešel do Ústavu pro výzkum motorových vozidel.

Ačkoliv se vznik a vývoj Tatraplánu váže k jiné době, než popisované vězeňské vozy Tatra pocházející z let meziválečného Československa, stojí jeho osudy za připomenutí. K jeho vzniku totiž významně dopomohl velitel věznic v Novém Jičíně a lze proto říci, že svůj podíl na něm měl tehdejší SVS, coby předchůdce spučasně Vězeňské služby ČR, i když za velmi zvláštních okolností.

Osobní automobil Tatra T 600 Tatrapiplan a Tatra T 87 model 1947 na automobilové výstavě v Praze v roce 1947 (foto: Regionální muzeum Kopřivnice, o.p.s., Technické muzeum Tatra)

Se srdcem krvácejícím sdělujeme Vám, všem příznivcům a zákazníkům, že nás navždy opustil v mladém věku pouze 5-ti let náš chvalně známý automobil

TATRAPLAN

zvaný, u nás vyráběný, do ciziny dodávaný, všemi milovaný a vyhledávaný.

Jsmo ztroskotáni touto ranou, avšak naději a útěchu nám budí, že se toto naše dítě lásky opět k nám vrátí, až projde jeho duše cestou trnitou a odpyká si trest za své hříchy v oděstici.

Přes své bujně mládí, bylo to dítě čiperné, nepokojné a veselé hravé. Šim se stalo, že způsobilo mnoho a mnoho nerozvázaných činů, když jeho příteloci, opatrovníci a pěstouni si byli jisti, že jej pevně drží ve svých rukávcích.

Tak v krátké době po svém zrození při svých prvních kručích pod dozorem svého Lopzy roztřilo si svou tvrdou hlavičku o místek u Valašského Měziříčí.

Pak zase v závodě si troufalo to dítě lásky vyhodit ze sedla v nastříženém okamžiku svého táty, stvořitele a pěstouna Lečtu a postavilo boj se svým starším bratrem „stojedennáctým“. Naše dítě oslem boj prohrálo, táta Leča se vátel na trávě a chmatával zebra. Svému příteloci Karlovi pomáhalo táčinné svalstvo a šichový orgán. I nademno Jeroslavu nepodařilo se toto dítě spoutat, které svou zpyčností nenechalo si rozkazovat od táty kolejořných vozidel. Při cestě do své rodné obce obrátilo jej ze vzduchu dvakrát do příkopu a pouvažalo mu táčinně jeho bujně kadeře.

Jak říkáme, bylo to dítě nastročné, neposlušné a ani s řediteli nikterak nerespektovalo. I tohoto svého velitele si troufalo několikrát vyhodit ze sedla a postavilo se na hlavu i se svým pánem.

Své navrástní táty, Ing. Šukala a Ing. Kordula, vůbec ignorovalo a přitrulo svou hravostí a šleččením jin k svým pravým stvořitelům.

Tak jako nezbedné děti jsou rodičům nejmilejší, i tento náš hravý a zlobivý Tatrapiplan nám nejvíce přirostl k srdci a to nás nyní bolí tím více, že nás tak náhle v tak mladém věku opustil a zanechal zde jen truchlící pozůstatky.

Čest buď mu jeho památce!

Smuteční oznámení k ukončení výroby osobního automobilu Tatra T 600 Tatrapiplan (Foto: Regionální muzeum Kopřivnice, o.p.s., Technické muzeum Tatra)

*Pohled na zadní část vozidla Tatra T 600 Tatrapian. Zašpičatělý konec je typický pro většinu vozidel T 600 vyrobených v mateřském závodě v Kopřivnici. Kulatou zadní kapotu měla poslední série vyrobená v Kopřivnici a celá produkce 2100 vozidel T 600 vyrobená Automobilových závodech, národní podnik, Mladá Boleslav
(Foto: Regionální muzeum Kopřivnice, o.p.s., Technické muzeum TATRA)*

Tatra 13 – vězeňské vozidlo

Základní charakteristika:

Užitkový automobil Tatra 13 vycházel z tehdejšího automobilu Tatra11, po jeho modernizaci z osobního automobilu Tatra 12. Byla upravena zejména zadní část vozidla, rozvodovka a další části tak, aby vozidlo bylo schopno uvést náklad okolo jedné tuny. Jednalo se o první užitkový vůz, který nesl znaky Ledwinkovy „tatrovácké“ koncepce s páteřovým rámem a výkyvnými polonápravami.

Technické údaje:

Motor: dvouválcový, čtyřdobý, benzínový, vzduchem chlazený, vrtání 82 mm, zdvih 100 mm. Obsah válců 1056 cm³. Uložení motoru: vpředu, motor plochý. Výkon motoru 9-10 Kw/ 2000 ot. min. (10-13 koní). Ventilový rozvod: OHV, karburátor: Zenith 26 ABC (Solex), Zapalování: magneta BOSCH v. n. Typ FF 6 V, Pořadí zapalování 1,2. Zapalování bylo elektromagnetické. Maximální otáčky motoru 2800 ot./min.

Spojka: suchá, čtyřlamelová.

Převodovka: mechanická, čtyřstupňová 4+Z. Přenos síly tuhým hřídelem bez kardanových kloubů.

Převod v rozvodovce: 1 : 4,8

Náprava přední: tuhá

Náprava zadní: výkyvné polonápravy

Pérování vpředu: příčné listové péro půleliptické

Pérování vzadu: příčné listové péro půleliptické

Rozměr ráfků: průměr 18 vpředu i vzadu

Rozměr pneumatik: 4,00/18"

Spotřeba: 9-13 litrů na 100 km

Objem palivové nádrže: 32 litrů

Spotřeba oleje: 0,2 kg na 100 km

Objem oleje v motoru: 5 kg

Brzdy:

nožní brzda: bubnové mechanické na 4 kola,

ruční brzda: na zadní kola.

Pohotovostní hmotnost: 1200 kg

Užitečné zatížení: 1000 kg

Rozměry vozidla:

(vztahuje se na vozidlo Tatra 13, u věžeňského to nemusí přesně odpovídat)

Celková délka: 4500 mm

Celková šířka: 1730 mm

Světlá výška 2000 mm

Rozvor náprav: 2763 mm

Rozchod náprav: vpředu 1200 mm, vzadu 1400 mm.

Tatra 43/52 – věžeňské vozidlo

Základní charakteristika:

Tatra 43 byl lehký nákladní automobil postavený na upraveném podvozku osobního automobilu Tatra 30. Oproti původnímu podvozku měl tento vůz upravenou zadní nápravu tak, aby bylo dosaženo užitečné hmotnosti 1500 kg. Zadní náprava je proto mohutnější, odpružena čtyřleptickými péry a osazena pneumatikami. V průběhu výroby byl vůz modernizován a vznikla verze Tatra 43/52 s jiným (vyšším) výkonem a objemem válců. Důvodem využití tohoto označení se stalo zahájení prodeje osobní vozu Tatra 52 roku 1931, coby nástupce Tatra 30 v tomto segmentu. Proto nákladní vozidlo Tatra 43, která dostala „lepší“ motor nesla označení Tatra 43/52. V Kopřivnici bylo vyrobeno celkem 1121 vozidel, z toho typu T 43 629 kusů a T 43/52 492 kusů. Dochovala se fotografie interiéru věžeňské verze automobilu, který byl velmi strohý.

Tatra 43/52 vězeňský automobil, únor 1938 (foto: Zemský archiv Opava, Sběrka fotodesek Tatra, kombinát, Kopřivnice, skeny skleněných negativů)

Tatra 43/52 vězeňský automobil, únor 1938 (foto: Zemský archiv Opava, Sběrka fotodesek Tatra, kombinát, Kopřivnice, skeny skleněných negativů)

*Tatra 43/52 vězeňský automobil – interiér „vězeňské“ části vozidla, 1938
(foto: Zemský archiv Opava, Sběrka fotodesek Tatra, kombinát, Kopřivnice, skeny skleněných negativů)*

Technické údaje:

Motor: benzínový, čtyřválcový, zážehový. vzduchem chlazený. Počet válců: 4.
 Chlazení: vzduchem. Uložení motoru: vpředu, plochý. Vrtání válců: 80 mm.
 Zdvih válců: 95 mm. Zdvihový objem: 1910 cm³. Kompresní poměr: 4,9:1. Maximální otáčky: 2000 ot/min. Maximální výkon motoru: 22Kw (30 koní). Ventilový rozvod: OHV. Karburátor: Zenith 30 T (Zenith U 30). Zapalování: bateriové BOSCH (Scintila) 12 V. Pořadí zapalování: 1-2-3-4.

Spojka: Suchá, lamelová.

Převodovka: mechanická čtyřstupňová.

Počet rychlostních stupňů: 4+Z.

Přední náprava: tuhá, s olejovými tlumiči.

Zadní náprava: výkyvné polonápravy.

Rozměr pneumatik: 160x140 mm.

Spotřeba paliva: 13-15 litrů na 100 km.

Objem palivové nádrže: 40 litrů.

Spotřeba oleje: 0,25 l na 100 km.

Objem nádrže na olej: 5 litrů v motoru.

Brzdy:

nožní: bubnové, na všechny čtyři kola,

ruční: mechanická na zadní kola.

Hmotnost a rozměry vozidla

Tyto údaje (zejména co se týče vězeňského automobilu) nemusí být naprosto shodné a v detailech se mohou odlišovat. Ale nemělo by jít o významné rozdíly.

Pohotovostní hmotnost: 1380 kg.

Užitečné zatížení: 1500 kg.

Celková hmotnost: 2880 kg.

Celková délka vozidla: 5400 mm.

Celková šířka vozidla: 1700 mm.

Celková výška vozidla: 2350 mm.

Světlá výška: 230 mm.

Rozvor kol: 3287 mm.

Rozchod kol: přední náprava 1300 mm, zadní náprava: 1500 mm.

Tatra T2-603, model 1969

Vývoj osobního automobilu Tatra T 603 lze rozdělit do dvou fází: první, která byla prováděna „ilegálně“, kvůli zákazu výroby osobních vozů v Kopřivnici, a druhou, probíhající s vědomím státních i stranických orgánů.

Historie vzniku a výroba osobního automobilu Tatra T 603

Vzniku osobního automobilu Tatra 603, lidově označovaný „šestsettrojka,“ bezprostředně navazuje na ukončení výroby Tatraplanu v Kopřivnici. Po jejím zastavení a násilném převedení do AZNP Mladá Boleslav existovala i nadále skupina lidí, které nebyl osud osobních automobilů Tatra lhostejný. I přes nepříznivou situaci proto V. Popelář se svými spolupracovníky připravoval v projekční kanceláři na pražském Smíchově nový osobní automobil. Jednalo se vůz sportovního charakteru s motorem T 603, který již byl zkonstruován a zkušebně montován do Tatry 87 i Tatry 600. Avšak změna místa práce se jevila jako nutná. V Kopřivnici by se totiž při velkém počtu zaměstnanců nedaly přípravné kroky utajit, ať již před vedením podniku nebo spolupracovníky StB.

Během vývoje nové Tatry se však situace začala měnit. Ministerstvo strojírenství tehdy dostalo za úkol vyřešit problém, jakými automobily budou jezdit představitelé státu. Po zastavení výroby Tatraplanu totiž v Československu neexistoval odpovídající vůz, vyhovující nárokům na reprezentaci. Sovětské automobily Poběda a ZIS, které se tady dovážely, byly pro tuzemské podmínky zcela neodstačující. Tatra proto obdržela výzvu k přípravě projektu nového osobního vozu s motorem o objemu 3,5 litru a dostatečným prostorem k přepravě šesti osob. Dosavadní neoficiální kroky tak státní moc legalizovala a konstrukční tým se mohl přesunout zpět do Kopřivnice

*Osobní automobil Tatra 603 „tříoké“ provedení vyráběné v letech 1956-1962
(foto: Regionální muzeum o.p.s. Kopřivnice, Technické muzeum Tatra)*

*Tatra T 2-603 model 1966 „šilhavka“ na cestách v bývalé Jugoslávii
(foto: Regionální muzeum o.p.s. Kopřivnice, Technické muzeum Tatra)*

V domovské továrně došlo k úpravám karoserie tak, aby vyhovovala požadavkům na reprezentační limuzínu (sportovní styl si přes to udržela) a ministerstva nakonec musela akceptovat motor o objemu 2,5 litru. První vůz vznikl roku 1955, dalších devět v roce 1956 a sériová výroba se rozbíhala roku 1957. Během produkce došlo k několika modernizacím. Původní typ Tatra 603 se třemi světlomety v přední masce nahradila v roce 1963 „čtyřsvětlová“ T2-603. Jejich umístění ve středu vozidla dalo vzniknout lidovému označení „šilhavka“.

*Společná fotografie vozidel Tatra T 2-603 model 1969 a Tatra T2-603 model 1966 „šilhavka“
(foto: Regionální muzeum o.p.s. Kopřivnice, Technické muzeum Tatra)*

K menší modernizaci došlo roku 1966 a vznikl vůz označený Tatra T2-603 model 1966. Od první „šilhavky“ z roku 1963 se odlišoval na první pohled jiným uspořádáním bočních lišt. Starší verze měla boční lišty na dveřích a zadních blatnících v dolní části karoserie, kdežto u modelu 1966 boční lišty umístili v přímé linii od ukazatelů směru až po lapače vzduchu. Zbývající úpravy už nebyly tak zřejmé jako odlišné „lišťování“. Posledních úprav se Tatra T2-603 dočkala v roce 1968, kdy veřejnosti představili model 1969. Roku 1974 přesunuli výrobu osobních automobilů z Kopřivnice do odštěpného závodu v Příboře, kde byla posléze ukončena 30. června 1975. Celkem opustilo brány automobilky 20 422 „šestsetrojek“ všech modelových řad.

Tatra 603 získala řadu mezinárodních ocenění pro svou líbivou karoserii a byla posledním modelem automobilky, který pokračoval v tradici aerodynamické koncepce vozů z Kopřivnice. Štafetu ve výrobě osobních automobilů převzala od července 1975 reprezentační limuzína Tatra 613.

*Tatra T 2-603 model 1969, detailní pohled na přední masku vozidla
(foto: Regionální muzeum o.p.s. Kopřivnice, Technické muzeum Tatra)*

*Tatra T 2-603 model 1969
(foto: Regionální muzeum o.p.s. Kopřivnice, Technické muzeum Tatra)*

Tatra T 2-603 model 1969

(foto: Regionální muzeum o.p.s. Kopřivnice, Technické muzeum Tatra)

Jedno z posledních provedení vozidla Tatra T 2 603 již bez „kotvy“ na přední kapotě

(foto: Regionální muzeum o.p.s. Kopřivnice, Technické muzeum Tatra)

Automobily TATRA T2-603 model 1969 ve službách Správy SNV ČSR

Tatry 603 užívané S SNV ČSR	
výrobní číslo	datum nákupu
7511	26.3.1971
7512	27.3.1971
10658	31.3.1973
12455	18.3.1974
12461	18.3.1974
12476	13.3.1974

Prodej osobních automobilů Tatra 603 zajišťovala převážně Mototechna Praha, která má dominantní zastoupení v prodejních knihách automobilky. V letech 1956 až 1968 realizovaly veškeré nákupy s pomocí Mototechny i ozbrojené a bezpečnostní složky, které proto v uvedených dokumentech nefigurují samostatně. Až od roku 1969 je možné specifikovat konkrétní odběratele z řad státních složek a organizací, včetně SNV ČSR. Shodou okolností je to rok, kdy se vězeňství jako celek vrátilo do pravomocí ministerstva spravedlnosti, přesněji obou republikových ministerstev zřízených v rámci federalizace státu. Šetřením v dochovaných pramenech (prodejních záznamech), uložených v archivu firmy Tatra Truck, a. s. Kopřivnice,⁵⁴ byly nalezeno šest vozidel modely Tatra T2-603 model 1969, odebranych Správou SNV ČSR (dále jen S SNV), jak ukazuje tabulka.

Technické údaje osobního automobilu T2-603 model 1969

Osobní automobily Tatra T2-603 model 1969, které jsou někdy laickou i odbornou veřejností nesprávně označovány jako T 3-603, jsou posledním provedením automobilu Tatra 603. Vozidla již měla kotoučové brzdy, které byly testovány již na závodních verzích „šestsettrojky,“ nové uspořádání přední nápravy, upravenou masku se světlometry, kdy vozidla naběhla do výroby roku 1969. Od 1.12. 1973 měla i elektronické zapalování. Vozidla byla modernizována průběžně, a to v souladu s novými bezpečnostními předpisy, požadavky uživatelů, a dále za účelem zvýšení pohodlí a ergonomie vozidla. Model 1969 měl i modernizovaný motor T 603 H. Vozy odebrané S SNV v roce 1974 již měly veškeré vymoženosti té doby. Lze konstatovat, že vozidla vyrobená v roce 1971 a 1973 odebrala S SNV z Kopřivnice, dva vozidla T2-603 model 1969, která byla S SNV odebrána v roce 1974, tak tato již byla (pravděpodobně) vyrobena v odštěpném závodě Tatra Příbor.

ROZMĚRY VOZIDLA

Celková délka vozidla:	4 975 mm
Celková šířka vozidla:	1 895 mm

⁵⁴ Archiv Tatra Truck, a. s., výrobní knihy T 603 z let 1969-1973 a 1973-1974.

Světlá výška (nezatíženého vozu nad vozovkou):	200 mm
Rozvor náprav:	2 750 mm
Rozchod předních kol:	1 485 mm
Rozchod zadních kol:	1 400 mm
Šířka sedadel (vpředu i vzadu)	1 450 mm

HMOTNOSTI

Vlastní hmotnost vozidla:	1 470 kg + -
5%	
Pohotovostní hmotnost vozidla:	1 510 kg
Užitečné zatížení:	450 kg
Celková hmotnost plně zatíženého vozidla:	1 960 kg
Tlaky na nápravu plně zatíženého vozidla:	
přední náprava:	880 kp
zadní náprava:	1 080 kp

SPOTŘEBA PALIVA A OLEJE

Základní spotřeba benzínu plně zatíženého vozidla na rovině (podle ČSN 30 0510). při rychlosti 105 km/h:	12,5 l/100 km/h.
Průměrná hodinová spotřeba nezávislého benzínového topení: hod.	0,4 – 0,5 l/
Průměrná spotřeba oleje: km.	0,22 l/ 100

MOTOR

Typ motoru:	TATRA 603
H;	
Druh motoru: osmiválcový,	čtyřdobý, benzínový, (zážehový), vzduchem chlazený; nuceně dvěma větráky s automatickou regulací chlazení.
Uspořádání válců: 90°	samostatné válce ve dvou řadách „V“, v úhlu
Počet válců:	8
Vrtání:	75 mm
Zdvih:	70 mm
Obsah válců:	2472 cm ³
Redukovaný výkon motoru s čističem vzduchu bez tlumiče výfuku:	105 hp (77,5 Kw) při 5000 ot. /min.
Jmenovitý výkon redukovaný:	100 hp (73,5 Kw) + - 5% při 4800 ot./min.
Maximální točivý moment:	17 kmp +- 5% při 4000 ot. / min.

Maximální otáčky motoru:	5000 ot./min.
Kompresní poměr:	8,2: 1
Hmotnost motoru se spojkou bez olejové náplně:	180 kg + - 3%
Uspořádání ventilů:	visuté ventily (OHV)
Mazání:	oběžné, tlakové, zubovým čerpadlem
Čistič oleje:	síťovou čistící vložkou
Karburátory:	dva dvojitě, spádové, JIKOV 30 SSOP;
Chlazení:	vzduchem, nuceným oběhem dvěma exhaustory;
Klínové řemeny chladících exhaustorů:	BARUM RECORD 17x8x790 nebo CONTINENTAL 17x8x780 CG
Vůle ventilů studeného motoru:	
sací:	0,15 mm
výfukové:	0,25 mm
Předepsané palivo:	benzín BA 90 Speciál podle ČSN 656505

SPOJKA

Druh: suchá, jednolamelová vestavěná do setrvačnicku, s hydraulickým ovládáním.

Ovládání: pedálem s kapalinovým přenosem síly.

PŘEVODOVKA

Druh: převody řazením ozubenými koly se šikmým ozubením, první až čtvrtý stupněm

s cloněnou synchronizací.

Počet převodových stupňů: 4 vpřed + 1 vzad

Převodové poměry: I – 3,545; II – 2,265; III – 1,450; IV – 0,96; Z – 3,428

PŘEDNÍ NÁPRAVA

Druh: samostatně montovaná vlečná kliková ramena Mc Pherson.

Odpružení: vinutými spirálovitými pružinami, tlumiče olejové teleskopické.

ZADNÍ NÁPRAVA

Druh: kyvadlové polonápravy, nezávisle odpružené.

Odpružení: vinutými spirálovitými pružinami,

Tlumiče pérování: tlumiče olejové teleskopické PAL P 38 x 175

ŘÍZENÍ

Druh: hřebenové s pastorkem a ozubenou tyčí s teleskopickým tlumičem.

Tlumič řízení: olejový, teleskopický značky STABILUS

Počet otáček k dosažení celkového rejdu: 3,5

KOLA A PNEUMATIKY

Druh: kola hvězdicová, ráfek 4,50 Ex 15.
 Druh pneumatik: Elit extra Sport – speciální pro rychlosti do 170 km/h s duší;
 rozměr 6,70-15, případně 6,50-15

BRZDY

Nožní brzda: kotoučová, kapalinová s posilovači
 Ruční brzda: mechanická, ovládaná výsuvnou rukojetí, působící na zadní kola.
 Předepsaná brzdová kapalina: SYNTOL LD 190
 Posilovač brzd: podtlakový, AB Jablonec

KAROSERIE

Druh: samonosná, čtyřdveřová, počet míst k sezení 5
 Zavazadlový prostor: vpředu: 0,36 m³; za zadními sedadly 0,14 m³.
 Topení: nezávislé, benzínové typ 3 COB 1

NÁPLNĚ PALIVA, OLEJŮ A KAPALIN

Obsah nádrže na palivo:	58,0 l (60 l)
z toho rezerva:	5,00 l
Obsah (náplň) oleje v motoru:	6,50 l
V čističi vzduchu:	0,70 l
V převodovce a v zadní nápravě:	3,50 l
V předních tlumičích pérování v každém:	0,70 l
Obsah brzdové kapalina v brzdové soustavě:	0,74 l
Obsah kapaliny v ovládacím zařízení spojky:	0,14 l

Barvy používané k lakování osobních automobilů TATRA T2-603 model 1969:
 Černá, bílá č. 0301, slonová kost, tmavě červená, světle modrá, modrošedá – střední
 č. 0442, světle zelená, světle krémová, modrá metalíza.⁵⁵

⁵⁵ K. ROSENKRANZ, *Tatra 603*, Praha 2004.

Použité prameny a literatura:

Archiv Tatra Truck, a. s.:

- výrobní knihy T 603, 1969-1973, 1973-1974.

Karel ROSENKRANZ, *První poválečný aerodynamický automobil pokrokové konstrukce – TATRAPLAN*, in: Pauly, J., Kožíšek, P. (eds.), 100. výročí automobilové výroby v Tatře Kopřivnice, Praha 1997.

K. ROSENKRANZ, *Tatra 603*, Praha 2004.

K. ROSENKRANZ, *Osobní automobily Tatra*, Kopřivnice 2007.

K. ROSENKRANZ, *Nákladní automobily Tatra*, Kopřivnice 2007.

Dílenské příručky pro opravy osobního automobilu Tatra T2 603 číslo publikace 307, Kopřivnice 1967.

Příručka pro řidiče osobního automobilu TATRA T2 603, číslo publikace 380, Kopřivnice 1970.

Dodatek k dílenské příručce pro opravy osobního automobilu TATRA T2 603, číslo publikace 464, Kopřivnice 1974.

VLASTA GOLVELOVÁ-BORŮVKOVÁ – HEREČKA A AGENTKA SD

Ondřej HLADÍK

Seznam zemřelých v pankrácké věznici mezi léty 1948 až 1965 se na první pohled může jevit jako nezáživný statistický dokument. Je to však jen zdání. Za dlouhou řadou neznámých jmen se totiž skrývají mnohdy dramatické okamžiky, jejichž aktéři nejednou překvapí svými činy. Během pátrání po jejich osudech se tak otevírají až neuvěřitelné příběhy. Někdy sice vše skončí u vcelku fádního rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. Jindy se však začnou rozplétat překvapivé špionážní kauzy. Jednou z nich byl i případ Vlasty Golvelové, která ze zjištěných důvodů pracovala proti Československu v krizovém období druhé republiky a coby agentka SD působila i v letech druhé světové války.

V. Golvelová na fotografii z řidičského průkazku
(foto: NA Praha)

V. Golvelová ve vyšším věku
(foto: SOA Praha)

Vlasta Maria Golvelová se narodila 4. dubna 1895 ve Znojmě,⁵⁶ kde byl její otec Jaroslav Ignác Palliardi dlouhá léta koncipientem v notářské kanceláři Jana Vlka. Rodina se nedlouho poté v roce 1898 přestěhovala do Moravských Budějovic. V tomto městě převzal J. Palliardi samostatný notariát a stal se významnou regionální osobností především v ohledu rozvoje archeologie v regionu. Jak napovídá cizokrajně znějící příjmení, sahaly kořeny V. Golvelové do Itálie. Její nejstarší doložený předek byl Jan Petr Palliardi (1645-1732), který působil jako štukatér a možná i sochař v Praze. Nejvýznamnějším členem rodu byl bezpochyby Ignác Jan Nepomuk Palliardi (1737-1832), jenž proslul coby stavitel známé knihovny strahovského kláštera, řady pražských šlechtických paláců nebo černínského loveckého zámku Kozel.

Ačkoliv je rodová linie otce V. Golvelové bezpochyby zajímavější než předkové její matky, nelze ji přehlížet. J. Palliardi se oženil během svého působení ve Znojmě roku 1892 s Marií Šrámkovou. Manželé měli nejprve syna

⁵⁶ ABS, f. 2M, sign. 2M-117796, protokol z 27. 6. 1945.

Rostislava, který však zemřel v dětském věku. Dcera Vlasta Marie byla tedy v pořadí druhým a posledním dítětem.⁵⁷

*Dům v Martinské 2 na Starém Městě pražském, kde bydlela V. Golvelová
(foto: ŠJů, <https://commons.wikimedia.org/wiki>)*

Vzdělávání zahájila absolvováním obecné školy v Moravských Budějovicích.⁵⁸ Její rodina tehdy patřila k elitě města a byla proto činná v řadě spolků. Stejně tak Vlasta nezůstala stranou. Již od mládí se věnovala ochotnickému divadlu.⁵⁹ Později navštěvovala blíže nespécifikované pražské lyceum, avšak nejvíce ji v té době zaujalo herectví, takže docházela i na výuku k Marii Hübnerové.⁶⁰ Posléze také hostovala v různých divadlech.

⁵⁷ Karel SKLENÁŘ, *O rodu a rodině archeologa Jaroslava Palliardiho*, in: *Studie archaeologica Brunensia*, č. 2, roč. 18, Brno 2013, s. 80-81.

⁵⁸ ABS, citovaný pramen.

⁵⁹ Zdeněk BEROUN, *Moravské Budějovice v letech 1881-1918*, diplomová práce obhájená na ÚČD FF UK v roce 2007, s. 93-94.

⁶⁰ Marié Hübnerové (1865-1931). V letech 1896 až 1931 působila v Národním divadle v Praze, kde ztvárnila 370 rolí. Byla učitelkou řady českých herců – např. A. Sedláčkové, L. Ostrčilové, E. Vrchlické, J. Kronbauerové, O. Scheinpflugové, M. Májové, B. Durasové, Z. Baldové, A. Iblivé, M. Pačové, M. Wintrové-Bečvářové, J. Svaté.

Na počátku první světové války se poprvé vdala za učitele Antonína Matouška z Moravských Budějovic, ale manželství vydrželo jen krátce a po několika měsících došlo z neznámých příčin k rozvodu. Poté byla až do roku 1918 profesionální herečkou. To pravděpodobně přispělo k tomu, že potkala hudebníka a skladatele Jana Borůvku, známého spíše pod uměleckým jménem John Gollwell, s nímž v roce 1921 uzavřela další sňatek.

John Gollwell (foto: www.geni.com)

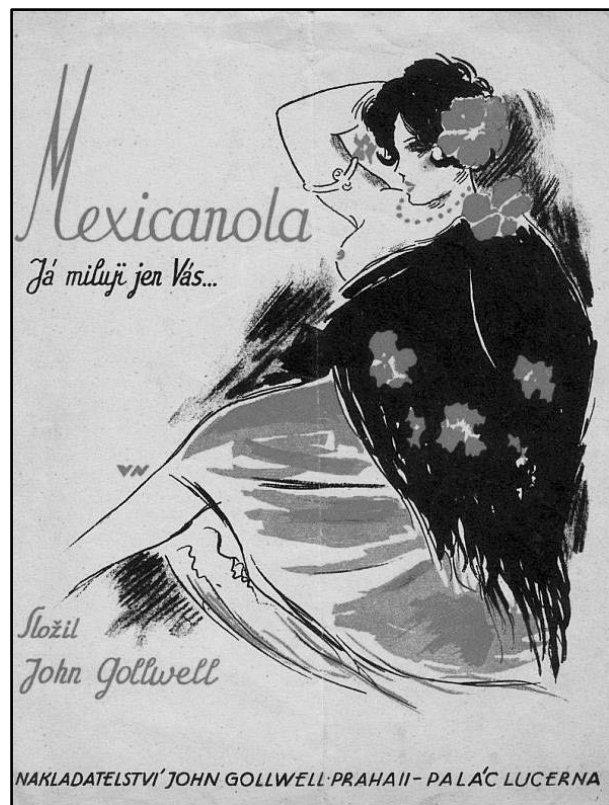
Manželé zprvu bydleli v Říčanech u Prahy, od roku 1926 přímo v centru metropole, když se společně s matkou Vlasty nastěhovali do Martinské 2 na Starém Městě pražském. Avšak od počátku 20. let žili doslova nad poměry. Po svatbě hodně cestovali, kupříkladu prožili čtvrt roku v New Yorku. Utratili tak značnou část dědictví po J. Palliardim, který náhle zemřel roku 1922.⁶¹ Tato kapitola jejího života skončila roku 1933, kdy se opět rozvedla, což zdůvodňovala tím, že její muž „byl kokainista“. Poté obě ženy přebývaly na dosavadní adrese a J. Gollwell byt opustil.⁶²

Po rozvodu však nastala komplikace se jménem. Oficiálně měla užívat příjmení Borůvková, což jí ovšem nevyhovovalo. Důvodem bylo především to, že do té doby manželský pár znali výhradně jako Gollwellovi a Vlasta mimo jiné nechtěla, aby se vytratila z povědomí dosavadních známých: „...pod tímto jménem jsem byla

⁶¹ Viktor DVOŘÁK, *Marie Palliardi a Vlasta Golvelová*, nepublikovaný rukopis poskytnutý autorem dne 10. 4. 2017.

⁶² ABS, citovaný pramen

všude známa a také svým manželem představována...“.⁶³ Chtěla tak nadále udržet kontakt se specifickými společenskými kruhy spojenými s hudebníky, herci či filmaři (J. Gollwell se živil jako pianista v kabaretu Lucerna a dalších scénách v Praze i zahraniční, navíc byl autorem hudby k několika filmům). Zároveň však existoval i další, ryze praktický důvod: *...takže i cestovní pas, vydaný Policejním ředitelstvím v Praze, byl vydán na jméno Vlasta Gollwellová...“*.⁶⁴ V září roku 1934 Zemský úřad v Praze požadavek odsouhlasil, ovšem s připomínkou, že má příjmení přizpůsobit českému pravopisu. Tuto nepříliš zásadní úpravu odsouhlasila a napříště už vystupovala jako Golvelová.

Jedna ze skladeb J. Gollwella (foto: archiv autora)

Rozchod s manželem jí přinesl propad v ohledu společenského postavení i další zhoršení finanční situace, což si zavinila sama neuváženými kroky. Později o tomto období vypověděla, že se živila příležitostnými obchody, například zprostředkováním prodeje realit.⁶⁵ Z toho není příliš patrné, jaká byla skutečnost. Zřejmá však je snaha získat větší obnos peněz pomocí riskantních investic, což se nevyplatilo a ještě v roce 1933 přišla o zbytek prostředků, které zbývaly ze zmíněného dědictví.⁶⁶

⁶³ V. DVOŘÁK, citovaný rukopis.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ ABS, citovaný pramen.

⁶⁶ ABS, f. 2M, sign. 2M-117796, protokol z 1. 8. 1945.

V té době se V. Golvelová seznámila s Rudolfem Žahátkem, který byl ředitelem panství Thun-Hohensteinů v Kačině nedaleko Kutné Hory. Jelikož ho však zatkli kvůli ztrátě perel blíže nespecifikované slovenské šlechtičny, zaplatila za něj z posledních zbývajících peněz vysokou kauci činící deset tisíc korun. Není zřejmé, jestli ještě před tím, nebo později navázali milenecký vztah, ale bezpochyby tehdy založili inzertní agenturu na Václavském náměstí. Svoje aktivity zaměřili především na reality a největším úspěchem mělo být zprostředkování prodeje venkovského statku a koupě domu v Praze pro barona Dačického z Heslova, což R. Žahátkovi přineslo zisk 330 000 korun. To podle Golvelové znamenalo návrat „lepšíh časů“: „...a z toho zisku mě živil, i mojí matku a financoval agenturu.“⁶⁷ Posléze rozšířili působnost podniku i za hranice Československa, konkrétně do Jugoslávie a Bulharska.

Je však možné, že V. Golvelová se tehdy pohybovala na hranici zákona či přímo za ní. V pozdějších dokumentech je zachován opis úředního hlášení z listopadu 1936 poukazující na pochybnější zdroje obživy: „*Tato kancelář jest však zástěrkou pro jinou činnost. V poslední době zabývá se snad GOLLWELOVÁ různými obchody se zbraněmi...*“.⁶⁸ Nabízí se proto otázka, jestli odůvodnění zisku částky přesahující 300 000 korun jako provize za zprostředkování prodeje nemovitostí barona Dačického nebylo alespoň částečně zástěrkou jiného zdroje příjmů. Jednalo by se totiž o opravdu štědrú odměnu. Ke srovnání lze využít cenový rozpočet stavby vily ministra Jana Dostálka v Kostelci nad Orlicí ze stejného období. Za jednopatrovou budovu s šesti pokoji, dvěma kuchyněmi a bytem domovníka tehdy zaplatil 160 000 korun.⁶⁹

Oprávněnost uvedených pochybností dotvrzuje také charakteristika R. Žahátka i činnosti jeho kanceláře, kterou v srpnu 1939 sepsala přímo V. Golvelová: „*Ž. hat typische Auftreten eines Hochstaplers, versteht sich sehr gut das Vertrauen anderer Leute zu erwerben [...] In dieser Kanzlei verkehrten so ziemlich sämtliche Hochstapler und Schieber von Prag. Ž. lebt auf einem sehr hohen Standard und da die Einnahmen aus seinem Luftgeschäften nicht stammt können, muss er noch andere Einkünfte haben.*“⁷⁰

Rok 1936 přinesl V. Golvelové i jednu zásadní životní změnu. Její přítel Žahátko ji seznámil s Němcem Karlem Florlem, který v Petřské ulici 9 provozoval firmu Floriphon, zabývající se prodejem radiopřijímačů a radiosoučástek. Důsledkem byl rozpad dosavadního vztahu a nový milostný poměr, což se při zpětném pohledu jeví jako osudové rozhodnutí. Prvoplánově to však přineslo ukončení dosavadních obchodních aktivit, takže po dohodě s K. Florlem přesvědčila barona Dačického, aby založili v Martinské ulici obchod s tokajským vínem, které měl dodávat jeho strýc baron Waldbott von Bassenheim. Do září 1938 pak fungovali jako společníci,

⁶⁷ ABS, citovaný pramen.

⁶⁸ ABS, f. Z, sign. Z-10-8, poznatky ze spisů I. zvláštního odboru MV vypracované k jednotlivým osobám.

⁶⁹ AKPR, f. Národní soud, spis. zn. NS 113/39,

⁷⁰ SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753, č. j. Tk XIV 15002/47, zpráva ze 14. 8. 1939.

ale po odstoupení Sudet odešel K. Florl do pohraničí. Avšak dovoz a prodej vína pokračoval až do obsazení zbytku Československa německými vojsky v březnu 1939.⁷¹

Právě rokem 1938 ale začalo nejkontroverznější období života V. Golvelové, které bylo spojeno se spoluprací s Němci, byť tato záležitost do dnes vyvolává mnoho otázek. Její počátek je však poměrně nejasný a nelze vyloučit, že vzešel z domluvy s K. Florlem, který po odchodu do Liberce pracoval v úřadu Likvidačního a prolongačního komisaře (Stillhalterkommissar).⁷² Do Prahy se vrátil v březnu 1939, údajně už jako pracovník zpravodajské služby Sicherheitsdienst (SD).⁷³ Nebylo by proto překvapující, kdyby pro špionáž pracoval už od roku 1936, kdy Německo vedlo proti Československu doslova rozvědnu ofenzívu.⁷⁴

K období druhé republiky se vztahují zásadní informace, z nichž je možné vyvozovat, že již v té době aktivně pracovala pro oddělení III F drážďanského Abwehru (aktivní kontrašpionáž s těžištěm práce v zahraničí), kde mimo jiné působil Paul Thümmel, známý také jako agent A 54, který pracoval i pro československou rozvědku.⁷⁵ Jeho role je však velmi rozporuplná a citovaná kniha dokládá, že pozdějšímu protiněmeckému odboji spíše škodil. Beze vší pochybnosti se s ním V. Golvelová osobně znala, jak dokazují okolnosti její činnosti ve prospěch Německa.

Prvním spíše nepřímým důkazem jsou časté kontakty s ředitelem městských jatek Lambertem Mervartem, s nímž ji seznámil její manžel ve 20. letech. Právě on byl jedním z prvních blízkých spolupracovníků P. Thümmela v Praze, kam se po vzniku protektorátu přestěhoval a začal vystupovat pod krycím jménem doktor Paul Steinberg.⁷⁶ O jeho činnosti svědčí i radiodepeše odeslaná odbojem z Prahy v červenci 1940, která obsahovala důrazné varování, že: „*Je to agent německé zpravodajské služby – velmi nebezpečný. Krycí jméno MERVARTA je „LACH.“*“⁷⁷ Zároveň upozorňovala na jeho snahu kontaktovat československé důstojníky činné v zahraničí, mimo jiné Heliadora Píku v Bukurešti či zpravodajce Jaroslava Kašpara-Pátého v Budapešti. Po válce se pak hájil tím, že práce pro SD byla pouze zástěrkou skutečných aktivit ve prospěch exilového odboje.⁷⁸ Domácí ústředí jej tak ovšem nehodnotilo, jak je patrné z předchozí citace.

⁷¹ ABS, f. 2M, sign. 2M-117796, protokol z 27. 6. 1945.

⁷² Likvidační a prolongační komisař pro organizace v Sudetoněmecké oblasti měl od podzimu 1938 zajišťovat zglajšaltování činnosti spolků a organizací působících ještě na území předmnichovské ČSR. Jitka BALCAROVÁ, *Jeden za všechny, všichni za jednoho – Bund der Deutschen a jeho předchůdci v procesu utváření „sudetoněmecké identity“*, Praha 2013, s. 222.

⁷³ ABS, f. 2M, sign. 2M-11796, protokoly z 27. 6. 1945 a 1. 8. 1945.

⁷⁴ *Složky a organizace ve výbojných plánech německého nacismu, Přednáška pplk. Josefa Bártika u jednotek československého pozemního vojska v Laemingtonu ve dnech 6. a 7. května 1941*, Pavel Kreisinger (ed.), in: *Securitas Imperii*, roč. 21., č. 2, Praha 2012, s. 123.

⁷⁵ Jaroslav KOKOŠKA – Stanislav KOKOŠKA, *Spor o agenta A-54*, Praha 1994, s. 110.

⁷⁶ Tamtéž, s. 138.

⁷⁷ ABS, f. Z, sign. Z-10-8, poznatky I. zvláštního odboru MV, opis radiodepeše z 29. 7. 1940.

⁷⁸ ABS, f. 2M, sign. 2M-11796, protokol s L. Mervartem ze 17. 8. 1945.

Daleko přesvědčivější důkaz poskytla sama Golvelová, když se v únoru 1939 obhajovala na Policejním ředitelství v Praze po zatčení pro špionáž. Tehdy totiž poslala do Semtína Annu Alemannovou z Uhříněvsi, aby v Explosii „...*jakýmkoliv způsobem vyzvěděla způsob přepravy výbušnin, množství, druh a místo určení. Měla opatřiti opisy nákladních listů o zásilkách výbušnin vypravených z továrny...*“.⁷⁹ Dotyčná vyzvědačka si ale nepočínala příliš obratně, takže svojí snahou uplatit vrátného způsobila pouze to, že na ní zavolal polici, a to i přes štědrú nabídku pěti tisíc korun za dodávání dalších informací

Zatčená A. Alemannové otevřeně vypovídala, takže zakrátko padlo i jméno V. Golvelové, kterou proto obratem zadrželi a uvěznili na Pankráci. Na policejním ředitelství měli ve vypjatém období druhé republiky velký zájem zjistit, kdo byl skutečným příjemcem zjištěných skutečností, týkajících se výroby výbušnin v Semtíně. Ačkoliv nikdo nepochyboval, že to činila ve prospěch zahraniční rozvědky, snažila se V. Golvelová zamlžit realitu, když hovořila o neznámém muži, který ji v prosinci 1938 pod záminkou nákupu zbraní v Praze oslovil s žádostí, aby mu opatřila potřebné informace. Místem určení se údajně mělo stát Španělsko nebo Japonsko.

V rámci této výpovědi se však objevilo i jméno dotyčného muže, který se představil jako Holm. Právě tato skutečnost poukazuje na to, že obsah výpovědi byl připravenou krycí legendou, jelikož se jednalo o jedno ze jmen užívaných zmíněným P. Thümmelem nejen v Praze. Nemůže proto překvapit ani zmínka o vyplacení celkové sumy tři tisíce korun Golvelové za dodání dalších zpráv, stejně jako strohá zmínka v úředním protokolu: „*Osoba jménem HOLM je zde známa jako zpravodajský orgán cizí moci.*“⁸⁰ Kromě aktivního podílu na výzvědné činnosti ale do zatčení na konci února 1939 poskytovala i svůj byt v Martinské ulici jako konspirační místo ke schůzkám agentů takzvané „domácí kapely“ (Hauskapelle) oddělení III F drážďanského Abwehru, kteří působili v protektorátu.⁸¹

Ačkoliv se během okupace údajně chlubila s tím, že po zatčení pro podezření ze špionáže „...*na vyšetřovací orgány vyzrála, takže jí nebylo ničeho dokázáno...*“, byla skutečnost poněkud jiná.⁸² Úřady okleštěné republiky si byly vědomy vysoké aktivity činnosti německých zpravodajců a snažily se proti ní zasahovat. Stejně tak v případě V. Golvelové připravilo Policejní ředitelství v Praze podklady, které předalo státnímu zastupitelství k zahájení trestního řízení. Jenže v důsledku obsazení zbytku Československa německou armádou a vzniku protektorátu došlo k zastavení celé kauzy.⁸³

Události března 1939 přinesly V. Golvelové další zásadní obrat. Do Prahy se tehdy natrvalo vrátil K. Florl, jenž před okupací navštěvoval metropoli pouze

⁷⁹ ABS, f. Z, sign. Z-10-8, poznatky I. zvláštního odboru MV, opis protokolu Policejního ředitelství v Praze z 25. 2. 1939.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ ABS, f. 302, sign. 302-1-346, zpráva sestavené podle spisů k činnosti agenta 54.

⁸² ABS, f. 52, sign. 52-51-3, protokol s J. Kunertem z 20. 8. 1945.

⁸³ ABS, f. 2M, sign. 2M-11796, protokol s V. Golvelovou z 27. 6. 1945.

během pracovních cest. Oba po několikaměsíčním přerušení vztahu navázali na dobu před odstoupením Sudet a nastěhovali se do nového bytu na Dürichovo náměstí (v letech 1940 až 1945 Scharnhorstovo, dnes náměstí Svobody) v Bubenči. Tento moment znamenal vzestup, avšak zároveň diskreditaci v očích protiněmecky smýšlejícího obyvatelstva Prahy. Svoji budoucnost otevřeně spojila s důležitými činiteli okupační správy i německých zpravodajských služeb. Důvodem bylo exkluzivní společenské postavení a bezpochyby také materiální zajištění.

K tomu ji dopomohl právě její partner K. Florl, který po návratu do Prahy převzal v rámci arizace židovského majetku správu nad Českou uhelnou společností sídlící na Národní třídě 35 a později se stal jejím majitelem. V této firmě také spíše formálně zaměstnal V. Golvelovou, která pobírala štědrú mzdu ve výši šesti tisíc korun, ovšem s minimálními, dalo by se říci spíše formálními pracovními povinnostmi.⁸⁴ S ohledem na její pozici však začalo být neúnosné, aby byla nadále vedena jako Češka, pročež počátkem července 1941 podala žádost o německou státní příslušnost:⁸⁵ „...jelikož jsem se chtěla státí společnicí Florla v České uhelné společnosti, musila jsem k tomu prokázati říšskou příslušnost [...] Mimo to žádala jsem též z toho důvodu, že Florl bydlel se mnou ve společné domácnosti a jako příslušník strany a říšský Němec by byl měl nepřijemnosti.“⁸⁶

Mimo to ovšem společně s K. Florlem často navštěvovala úřadovnu SD v Praze, kde pravidelně vyhledávali dr. Brüninga, přednostu oddělení zaměřeného na hospodářskou a politickou špionáž v zahraničí. V této souvislosti se objevuje řada důkazů o tom, že cesty tohoto páru na Slovensko, kde vlastnili travertinové doly v Liptovské Teplé, souvisely právě s úkolováním uvedeným referátem SD. Tuto skutečnost později potvrzoval Josef Kunert, jeden z úředníků, který měl na starosti překlady zpráv konfidentů do němčiny a zajišťování pasů i finančních prostředků pro spolupracovníky odjíždějící do ciziny: „Při této činnosti jsem měl možnost poznati většinu důvěrníků, kteří pracovali pro tuto služebnu v zahraničí a byli do zahraničí z Prahy vysíláni se zvláštními úkoly. Jednou z těchto důvěrníků Sicherheitsdienstu byla Vlasta BORŮVKOVÁ-GOLWELLOVÁ a její milenec Karel FLORL, kterým jsem obstarával velmi často víza do zahraničí, hlavně na Slovensko.“⁸⁷

Zprávy o její spolupráci s Němci během okupace ale nepocházejí jen z poválečných výsledků bývalých úředníků SD, které mohou být ovlivněny dobou svého vzniku. Jméno V. Golvelové figuruje i v jiných pramenech. K těm nejzásadnějším patří seznamy konfidentů, pořízených během okupace skupinou Tři králové, konkrétně Václavem Morávkem, který je stihl ukrýt ještě před osudovou přestřelkou u Prašného mostu. Mezi mnoha jinými je uvedeno, že i V. Golvelová patřila mezi placené agenty Gestapa.⁸⁸ Tato informace otevírá

⁸⁴ Tamtéž, protokol s V. Golvelovou z 1. 8. 1945.

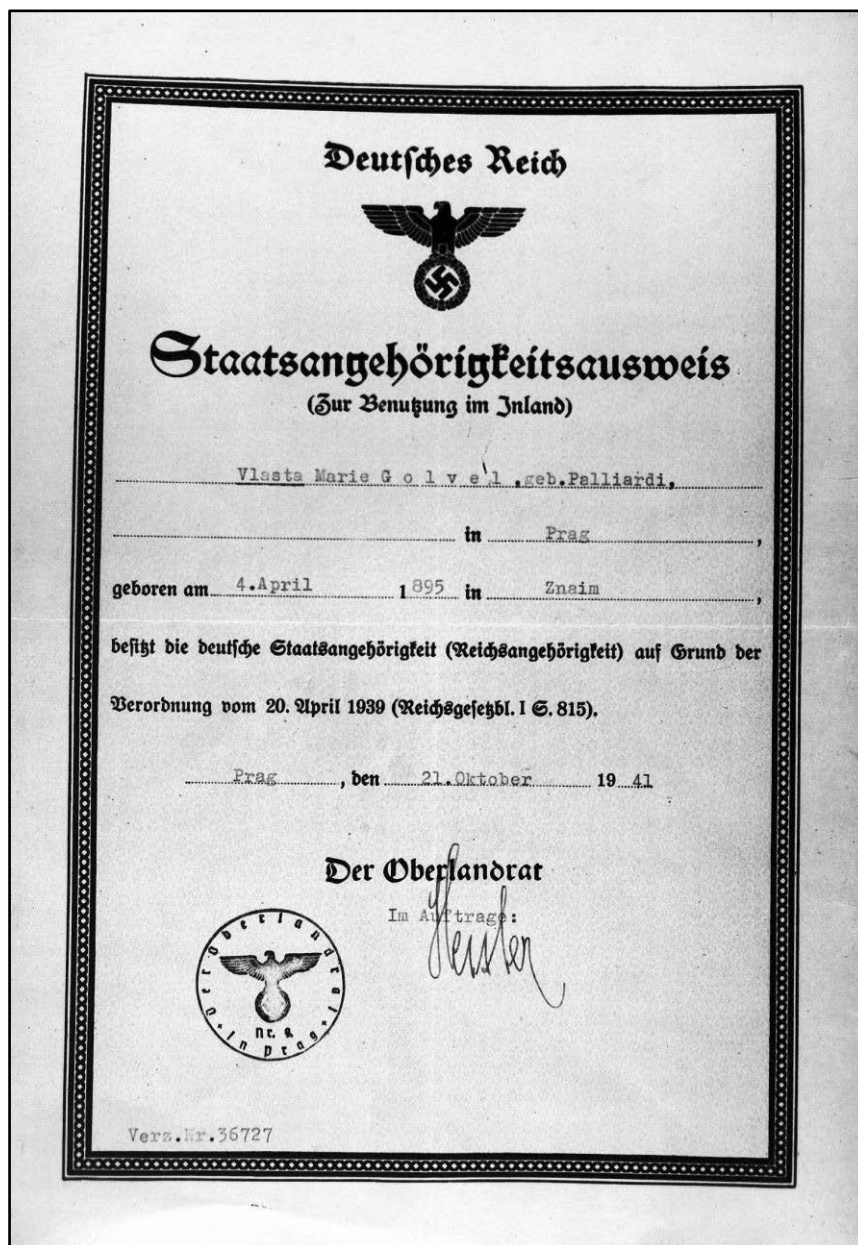
⁸⁵ ABS, f. Z, sign. Z-10-8, poznatky I. zvláštního odboru MV, výpis ze žádosti o přiznání německé státní příslušnosti v době okupace.

⁸⁶ ABS, f. 2M, sign. 2M-11796, protokol s V. Golvelovou z 27. 6. 1945.

⁸⁷ ABS, f. 52, sign. 52-51-3, protokol s J. Kunertem z 20. 8. 1945.

⁸⁸ ABS, f. 2M, sign. 2M 12443, opis spisů pozůstalých po špkt. V. Morávkovi.

otázku, pro koho v té době pracovala, jestli pro SD, Gestapo nebo pro obě instituce. Možná je však i záměna složky v uvedeném seznamu. Podzemní organizace v protektorátu, byť v rámci ÚVODu (Ústřední vedení odboje domácího) existovaly výkonné rozvědčné sítě,⁸⁹ se určitě mohly zmýlit v podrobnostech při snaze sestavit přehledy osob nebezpečných protiněmeckému odporu.

*Potvrzení o říšském občanství V. Golvelové
(foto: SOA Praha)*

Na druhou stranu je ale jisté, že V. Golvelová tehdy patřila k dobře informovaným lidem. V roce 1943 byla totiž zatčena a vyšetřována Gestapem protože v blíže nespecifikovaných souvislostech vyradila přísně tajné informace

⁸⁹ J. KOKOŠKA – S. KOKOŠKA, citované dílo, s. 168.

dotýkající se uvěznění dříve zmíněného Paula Thümmela: „...neboť jsem byla obviněna, že jsem prý prozradila určitou osobou, snad říšský Němec Holm, což mělo zůstat utajeno.“⁹⁰ Ve vazbě poté zůstala pět dní a propustili ji až po intervenci K. Florla. To představuje sice nepřímý, ale dostatečně výmluvný důkaz o její provázanosti s německou tajnou policií. Zároveň je zřejmé, že sám Florl musel mít důležité postavení, či alespoň mocné přímluvce.

Je tedy zřejmé, že ze svého spojení s Němci významně těžila. Z pramenů není patrné, zda se někdy zabývala morálními aspekty tohoto navýsost pragmatického kroku. Vzhledem k jejímu počínání to však nezní příliš pravděpodobně. Za jeden z mála světlých okamžiků lze považovat její péči o stárnoucí matku, která s ní po celou dobu existence protektorátu sdílela domácnost. V rámci možností bezproblémový život skončil na jaře roku 1945. V dubnu 1945 totiž K. Florl uprchl a zanechal svoji milenkou Golvelovou bez jakýchkoliv prostředků. Ta kvůli strachu před postupujícími spojeneckými armádami, hrozícím bojům v ulicích a snad i snaze přemístit se někam, kde není tolik známá, odjela do Heřmanova Městce.⁹¹ Dne 8. května podala přihlášku k pobytu na adrese Klešická 6,⁹² leč zatčení pro podezření ze spolupráce s SD neunikla. Udáním na ní totiž upozornil jeden ze sousedů z domu na Dürichově náměstí.⁹³ Četnictvo ji proto zadrželo 14. května 1945, načež skončila ve vazbě pankrácké věznice. Stejně tak byl vydán zatykač na K. Florla,⁹⁴ ale ten se už do Československa nikdy nevrátil, takže unikl postihu.

Poté se rozběhlo vyšetřování vedené Ředitelstvím národní bezpečnosti v Praze – státně bezpečnostním oddělením působícím v pankrácké věznici. Avšak o její činnost se zajímalo i Obranné zpravodajství (vojenská rozvědka), které si ji v červenci 1945 krátce vypůjčilo k výslechu, ale 1. srpna už byla zpět na Pankráci.⁹⁵ Současně se skutky V. Golvelové zabývala Trestní komise vyšetřovací a nalézací Ústředního národního výboru hlavního města Prahy, která řešila záležitosti týkající se provinění proti národní cti podle takzvaného malého retribučního dekretu (č. 138/1945 Sb.).⁹⁶ Kauza však byla shledána jako závažnější, takže veškeré spisy byly postoupeny Státní bezpečnosti a celý případ převzal na konci srpna 1945 k dalšímu řízení Mimořádný lidový soud v Praze „...pro zločin vyzvědačství.“⁹⁷

Jenže pražský Mimořádný lidový soud byl zahlcen několika tisíci případy, takže V. Golvelová zůstávala během příštích měsíců ve vyšetřovací vazbě pankrácké věznice. Ke změně došlo až v březnu 1946. Tehdy na ni podal právní zástupce Dominika Dlouhého, původního majitele České uhelné společnosti, trestní oznámení

⁹⁰ ABS, f. 2M, sign. 2M 11796, protokol s V. Golvelovou z 27. 6. 1945.

⁹¹ ABS, f. 2M, sign. 2M 11796, protokol s V. Golvelovou z 1. 8. 1945.

⁹² SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753, č. j. Tk XIV 15002/47, policejní přihláška z 8. 5. 1945

⁹³ V. DVOŘÁK, citovaný rukopis.

⁹⁴ ABS, f. 2M, sign. 2M 11796, zpráva o zatčení a vyšetřování V. Golvelové z 29. 8. 1945.

⁹⁵ SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753, č. j. Tk XIV 15002/47, zpráva Velitelství 1. oblasti, oblastní správy OBZ z 1. 8. 1945

⁹⁶ Tamtéž, korespondence OÚ StB v Praze z 10. 1. 1948.

⁹⁷ ABS, f. 2M, sign. 2M 11796, zpráva o zatčení a vyšetřování V. Golvelové z 29. 8. 1945.

pro podíl na vyrabování jeho majetku podle paragrafu deset velkého retribučního dekretu.⁹⁸ Po více jak roce přípravného vyhledávání ale veřejný žalobce v dubnu 1947 trestní řízení zastavil.⁹⁹ Podle příslušného paragrafu tehdy platného trestního řádu měla být V. Golvelová propuštěna: „*Soudce vyšetřující má v takovém případě vyhledávání přípravné zastavit, a obviněného, jestli uvězněn, ihned propustiti.*“¹⁰⁰ Pokračování vazebního stíhání však poukazuje na to, že dosavadní šetření se týkalo pouze zločinů proti majetku, nikoliv záležitostí spojených s vyzvědačstvím a kolaborací. Ačkoliv se to jeví jako zarážející, zůstávala tato provinění v letech 1946 a 1947 stranou hlavního zájmu lidového soudu. Nelze však uvažovat o tom, že by obvinění byla zproštěna, takové informace studované prameny neobsahují.

Po deseti dnech ale přišel další obrat v situaci a tentýž veřejný žalobce změnil názor, když podal návrh na doplnění přípravného vyhledávání v případě majetku D. Dlouhého, leč s vědomím předchozího kroku zdůraznil důvodnost dalšího držení Golvelové ve vazbě.¹⁰¹ V druhé polovině dubna 1947 se proto znovu rozběhly výslechy svědků a celé vyšetřování převzal po ukončení platnosti retribučního dekretu na počátku května 1947 Krajský soud trestní v Praze společně s dalšími nedořešenými kauzami.

Změny situace po ukončení platnosti retribučních zákonů využila V. Golvelová k okamžitému podání žádosti o propuštění z vazby. V dokumentu adresovaném Státnímu zastupitelství v Praze se však veškeré zdůvodnění dotýkají obvinění z rabování majetku D. Dlouhého, činy spojené s vyzvědačstvím a konfidentstvím zůstávaly zcela pochopitelně nezmněny.¹⁰² Není zřejmé, jestli ona sama, nebo spíše její advokát JUDr. Zdeněk Stompfe, předpokládali, že nastala chvíle, kdy bude větší šance dostat se na svobodu. Jednalo se však každopádně o správnou domněnku. Dne 22. května 1947 mohla po dvou letech konečně opustit pankráckou věznici. Ovšem až po té co složila slib, který ukládal trestní řád,¹⁰³ což dokazuje, že tímto krokem nebylo ukončeno trestní řízení: „*Má-li býti obviněný propuštěn a na svobodu dán, může soudce na něm žádati, aby mu slíbil, že až do právně utvořeného ukončení trestního řízení bez přivolení soudce vyšetřujícího neodejde z místa, kde se zdržuje, aniž se bude ukrývat a hleděti vyšetřování zmařiti. Pakli by obviněný tento slib zrušil, bude dán znovu do vazby vyšetřovací.*“¹⁰⁴

⁹⁸ Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. V § 10 je uvedeno: „*Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky zneužil tísně, způsobené národní, politickou či rasovou persekucí, aby se obohatil na úkor státu, právnické či fyzické osoby, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.*“

⁹⁹ SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753, č. j. Tk XIV 15002/47, informace veřejného žalobce Mimořádnému lidovému soudu v Praze z 2. 4. 1947.

¹⁰⁰ Zák. č. 113/1873, jímž se zavádí nový řád soudu trestního, § 90.

¹⁰¹ SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753, č. j. Tk XIV 15002/47, návrh veřejného žalobce z 12. 4. 1947.

¹⁰² Tamtéž, žádost o propuštění z vazby z 15. 5. 1947.

¹⁰³ Tamtéž, propuštění V. Golvelové z vazby z 22. 5. 1947.

¹⁰⁴ Zák. č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, § 191.

Jak Golvelová uvedla při propouštění z vazby, nastěhovala se do Truhlářské 4, coby podnájemnice Františka Krajíce.¹⁰⁵ Pracovala tehdy jako služebná u legačního tajemníka rumunského velvyslanectví Xena Campeanu, jenže ten po abdikaci krále Michala II. v lednu 1948 a definitivním převzetí moci komunisty v rodné zemi emigroval do Švýcarska. Z pramenů ale není zcela zřejmé, jestli zaměstnání změnila v souvislosti s jeho útekem nebo z jiného důvodu. Na konci roku 1947 totiž odešla do hotelu U Karla IV. v Holečkově 9, kde převzala povinnosti pokojské. Na tomto místě však vydržela jen asi jeden měsíc, načež nastoupila do hotelu Praha na Zbraslavi (dnes součást Prahy). Nevyjasněná je otázka jejího tehdejšího skutečného bydliště. Z některých zpráv plyne, že měla osobní věci uložené ve jmenovaných hotelech, zároveň však byla hlášena na adrese Terronská 42.¹⁰⁶

Zakrátko ji však vypovědělo zdraví, takže se začala léčit v nemocnici Kongregace milosrdných sester řádu sv. Karla Boromejského ve Vlašské ulici na Malé Straně.¹⁰⁷ Příčinou problémů byla jednoznačně tuberkulóza. Od kdy se však u ní tato choroba projevovala, zřejmě není. K jejímu rozvoji bezpochyby přispěly dva roky prožité za mřížemi, ale mohlo to být již dříve.

Jak už bylo naznačeno, propuštěním z vazby neskončilo šetření trestné činnosti a od června do září 1947 probíhaly výslechy svědků k obvinění z rabování majetku České uhelné společnosti, stále bez jakýchkoliv zmínek o spolupráci s Němci. Teprve koncem listopadu přišel obrat, když vyšetřující soudce JUDr. Černý poslal StB žádost o urychlené zaslání zpráv k výzvědné činnosti pro SD a konfidentství. Změnu ve směru vyšetřování přinesly informace pocházejících z výslechů L. Mervarta, nikoliv souhrn poznatků, dodaných Mimořádnému lidovému soudu už v srpnu 1945.¹⁰⁸ Proč k tomu došlo s takovým zpožděním lze těžko zodpovědět, v úvahu připadá již zmíněné přetížení soudních institucí vysokým počtem retribučních kauz, z čehož mohly plynout i nesrovnalosti ve vedení jednotlivých případů.

V prosinci 1947 bylo znovu podáno trestní oznámení, které směřovalo k obvinění z trestného činu vojenské zrady podle zákona na ochranu republiky, pročež hrozil trest v rozpětí tři roky odnětí svobody až doživotí.¹⁰⁹ Tehdy si musela V. Golvelová začít uvědomovat, že se nad ní začínají stahovat mračna, což je patrné z jejího pokusu opustit Československo. Někdy počátkem roku 1948 poslala

¹⁰⁵ NA Praha, f. Policejní ředitelství II – pobytové přihlášky, sign. Vlasta Golevelová*1895.

¹⁰⁶ SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753, č. j. Tk XIV 15002/47, úřední záznam ze 4. 2. 1948.

¹⁰⁷ ABS, f. 305, sign. 305-840-1, zpráva o V. Golvelové z 23. 5. 1948.

¹⁰⁸ SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753, č. j. Tk XIV 15002/47, žádost JUDr. Černého z 21. 11. 1947

¹⁰⁹ Zák. č. 50/1923 Sb., § 6, odst. 1.: „Kdo za války opatřuje nepříteli nějaký prospěch nebo způsobí škodu branné moci nebo vojenským podnikům republiky nebo jejího spojence, příslušník republiky, který za války koná službu v nepřátelském vojsku, trestá se za zločin těžkým žalářem od tří do pěti let, za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od pěti do dvaceti let nebo na doživotí.“

za nevyjasněných okolností poměrně komplikovanou cestou dopis přes Berlín do Coburgu, v němž žádala o zajištění povolení k přestěhování do Bavorska.¹¹⁰ Státní zastupitelství v Praze zároveň v krátké zprávě, určené krajskému soudu upozorňovalo na to, že při použití citovaného paragrafu by V. Golvelová mohla uniknout spravedlnosti: „...čin je pravděpodobně promlčen.“¹¹¹ Stanovisko prokurátora vycházelo ze širokého časového rozpětí možných trestních sazeb, čímž vznikl problém s promlčecími lhůtami podle tehdy platného trestního zákona. Kdyby totiž soud vynesl verdikt blížící se jejich spodní hranici, byla by provinění V. Golvelové v roce 1948 opravdu promlčena.¹¹² Jelikož však nemohl předjímat, jak proces dopadne, učinil svým povinností zadost právě uvedeným upozorněním.

ŘEDITELSTVÍ VĚZNICE KRAJSKÉHO SOUDU TRESTNÍHO V PRAZE.
TELEFON 999-41/47.

Č. j.: 7494/48   KRAJSKÝ SOUD TRESTNÍ V PRAZE   V Praze dne 27. dubna 1948

DOŠLO: 28. DUBNA 1948

Krajský soud trestní v Praze, odd. XIV.   KRAT.   PŘÍLOH RUBRIK

K.č.j. Tk XIV 15002/47

Oznamujeme Vám, že dne 26. dubna 1948 o 6 hodině ranní zemřela ve zdejší vězeňské nemocnici vyšetřovanka Vašeho soudu Vlasta Golvelová, narozená dne 4.4.1895 ve Znojmě, tamtéž příslušná, posledně bytem v hotelu "PRAHA" na Zbraslavi. Připojujeme opis ohledacího listu s tím, že tělo zemřelé bylo dnešního dne předáno ústavu pro soudní lékařství Karlovy university v Praze.

1. příloha

15002 73

pověřen vedením

Potvrzení o úmrtí V. Golvelové (foto: SOA Praha)

V citované zprávě krajskému soudu informuje Státní zastupitelství v Praze také o tom, že prokurátor nenavrhuje uvalení vazby. Nevěděl tehdy ještě o existenci dopisu, který Golvelová poslala do Německa. Riziko útěku obviněného totiž patří a patřilo mezi závažné vazební důvody.¹¹³ Navíc nelze s určitostí říci, jestli justice vůbec někdy tuto informaci obdržela. Až 8. dubna 1948, tedy v době, kdy již byla znovu ve vazbě, psali z hlavního štábu na ministerstvo vnitra: „Agenturní cestou byla

¹¹⁰ ABS, f. 305, sign. 305-840-1, informace o dopisu V. Golvelové z 8. 4. 1948.

¹¹¹ SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753, č. j. Tk XIV 15002/47, návrh Státního zastupitelství v Praze z 26. 1. 1948.

¹¹² Zák. č. 117/1852 ř. z., § 228: „Lhůta promlčecí stanoví se: a) při zločinech, na něž uložen jest trest žaláře doživotního, na dvacet let; b) při zločinech, na něž by dle zákona uložen býti měl trest od deseti až do dvaceti let, na deset let; při všech ostatních zločinech na pět let.“

¹¹³ Zák. č. 119/1873 ř. z. (trestní řád), § 175.

získána tato zpráva: „V Německu v Coburg byl zachycen dopis [...] Gollwelová prosí o povolení k přistěhování do Bavorska.“¹¹⁴

Zdá se, že počátkem roku 1948 začali justiční pracovníci s údivem zjišťovat, proč V. Golvelovou doposud nikdo nestíhal kvůli její spolupráci s SD. Vyšetřující soudce JUDr. Černý proto rozeslal dotazy institucím, které se jejím případem již dříve zabývaly a dožadoval se vysvětlení „...proč se toto nestalo, když šetření – jak jest zřejmé z protokolů sem zaslaných – bylo provedeno již v r. 1945.“¹¹⁵ V odpovědi od StB se dozvěděl jen to, že Mimořádným lidovým soudem bylo vedeno řízení na podkladě trestního oznámení podaného JUDr. Čižinským roku 1946.¹¹⁶

Bylo proto rozhodnuto, že naváže další kolo příprav k trestnímu řízení a V. Golvelovou předvolal vyšetřující soudce k dalšímu výslechu. Dostavit se měla 2. dubna 1948,¹¹⁷ tedy zcela symbolicky v den, kdy nabyl platnosti zákon č. 33/1948 Sb., jímž došlo k obnovení účinnosti velkého retribučního dekretu, a začala takzvaná druhá retribuce. Ještě před stanoveným datem navíc Státní zastupitelství navrhlo opětovné uvalení vyšetřovací vazby. Jenže obviněná v určený čas nepřišla, pročež nový vyšetřující soudce JUDr. M. Novák, který převzal celou kauzu, určil náhradní termín na 7. dubna. Avšak jak plyne z předchozího textu, tehdy už V. Golvelová pobývala v nemocnici na Malé Straně, což je také jednoznačný důvod, proč neuposlechla první výzvy.

Bez ohledu na zdravotní stav ji nechal M. Novák vyzvednout v nemocnici příslušníkem SNB a dopravit do přijímací kanceláře krajského soudu na Pankráci.¹¹⁸ Leč situace byla opravdu vážná, jak dokazuje úřední záznam ze dne převozu, v němž je jasně řečeno: „Dle sdělení velitelství žen. oddělení (věznice – pozn. autora) není Golvelová dnešní den schopna chůze.“¹¹⁹

Co přesně se dělo s V. Golvelovou v příštích týdnech z pramenů nevyplývá. S ohledem na její onemocnění ale není pochyb o jejím okamžitém umístění do vězeňské nemocnice, odkud už živa nevyšla. Zemřela 26. dubna 1948 v šest hodin ráno a hlavní příčinou jejího úmrtí byla tuberkulóza, s níž bojovala už delší dobu, doprovázená celkovou tělesnou sešlostí.¹²⁰

V. Golvelová tedy zemřela ještě před zahájením soudního procesu. Vezmeme-li v úvahu, z čeho byla viněna, společně s celkovým kontextem doby krátce po únorovém převratu a zahájení druhé vlny retribuací, nelze pochybovat o tom, že by verdikt soudu směřoval k horní hranici sazby citovaného paragrafu zákona na ochranu republiky. V závěru zbývá vyřešit otázku, kde skončily ostatky poté, co proběhla pitva na ústavu soudního lékařství. Existují dvě možné odpovědi.

¹¹⁴ ABS, f. 305, sign. 305-840-1, zpráva o zachycení dopisu v Bavorsku z 8. 4. 1948.

¹¹⁵ SOA Praha, f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753, přehled dotazů učiněných JUDr. Černým k případu V. Golvelové

¹¹⁶ Tamtéž, informace OÚ StB v Praze z 25. 2. 1948.

¹¹⁷ Tamtéž, pokyn k předvolání V. Golvelové z 25. 3. 1948.

¹¹⁸ Tamtéž, zpráva a převozu V. Golvelové ze 7. 4. 1948.

¹¹⁹ Tamtéž, úřední záznam ze 7. 4. 1948.

¹²⁰ Tamtéž, ohledací list z 26. 4. 1948.

Jednak pohřeb do šachtového hrobu na d'áblickém hřbitově, což podporuje zápis v úmrtní matrice uložené na úřadu městské části Praha 1. S druhou variantou místa jejího posledního odpočinku přišel na základě exhumace ostatků v rodinné hrobce Netušilů na hřbitově v Heřmanově Městci badatel V. Dvořák. Podle něj jedny z nalezených pozůstatků zabalených v látce, u nichž byl objeven dámský hřeben, náleží právě V. Golvelové.¹²¹

Ohledací list.

vyš. 802 74

Rok: 1948 Rad. č.: .....

Ohledací lékař: MUDr. JOSEF HAMPL
okresní lékař hl. m. Prahy

1. Místo úmrtí (obec): Praha XIV
(ulice a číslo): věznice krajského soudu trest.
správní: Praha XIV země: Čechy
soudní: .....

2. Datum úmrtí (hodina, den, měsíc, rok): 26.4.1948 - 6. hod. ráno

3. Jméno a příjmení: Golwellova Vlasta
(u provdaných rodově jméno dítě, u dosud berejmených jméno obou rodičů)

4. Poslední bydliště: obec Zbraslav správní: Praha-venkov
(u novorozenců bydliště matky): obec "PRAHA" soudní: .....

ulice a číslo: Znojmo správní: Znojmo
soudní: .....

10. Rodiště: obec Znojmo správní: .....

Domovská příslušnost: Znojmo soudní: .....

5. Pohlaví: Žena

6. Rodinný stav: Rodinná

7. Stát příslušnosti: Německo

8. Národnost: .....

9. Nábož. vyznání: .....

11. Datum narození: 1.1.1900

12. U neznámých mrtvol
přibližně stáří: .....

Postavení v povolání: .....

13. Povolání a postavení v povolání: Druh povolání: (výrobní odvětví)
Postavení v povolání: .....

a) U osob výdělečně činných:		
b) U dětí do 14 let a osob (hlavně manželek) bez vlastního povolání (povolání a postavení v povolání živitele resp. nemanželské matky):		
c) U osob na odpočinku (dř. větší povolání a postavení):		
d) U vdov bez vlastního povolání (povolání a postavení jejich někdejšího manžela):		

v domácnosti

14. a) Základní nemoc: Tuberculosis pulmonum

b) Nemoci (vady) sdružené: cachexia ANEMIA excessiva

c) Nemoci následné: .....

d) Která ze jmenovaných nemocí přivedla smrt: a) podle nálezu lékaře: dynamická urais
b) podle pitvevního nálezu: .....

15. a) Byla to smrt násilná? (vražda, sebevražda, úraz) .....

b) Způsob násilné smrti: .....

c) Byla to nemoc, resp. úraz z povolání? .....

16. Kým a kde byl zemřelý léčen? Dr. Brant, Gottfried, vědecký lékař, Praha XIV.

17. Zjistil příčinu smrti ošetřující lékař? ano

18. a) U dětí zemřelých do 24 hod. po porodu: délka života v hodinách: .....

b) U dětí do 1 roku: bylo dítě donošené — nedonošené? .....

c) má matka výdělečně povolání a jaké? (druh a postavení viz poučení u 13a): .....

d) Bylo-li dítě v cizí, ale neústavní péči, povolání a postavení v povolání osoby o dítě pečující: .....

e) U dětí do 14 let: původ manželský-nemanželský? .....

19. Kde nastalo úmrtí? (doma, v nemocnici, na ulici, v ústavě pro choromyslné, při převozu atd.) .....

20. Byla provedena pitva? Kdy, kde a kým? .....

21. Poznámka: Zvláštní opatření zdravotně policejní
Praha dne 26.4.1948

Uřední razítko a podpis
předsedy místního národního výboru:

Razítko a podpis
obvodního resp. městského lékaře:
MUDr. JOSEF HAMPL
okresní lékař hl. m. Prahy

Čís. skl. 433. — Patisk se třestá.
Státní lékárna v Praze - 6122-47.

Ohledací list V. Golvelové sepsaná v pabrácké věznici (foto: SOA Praha)

¹²¹ V. DVOŘÁK, citovaný rukopis.

Exhumace ostatků z hrobu rodiny Netušilů (foto: V. Dvořák)

Použité prameny a literatura

Národní archiv Praha:

- f. Policejní ředitelství II – pobytové přihlášky, sign. Vlasta Golevelová*1895.

Státní oblastní archiv Praha:

- f. Krajský soud trestní Praha, kart. 753.

Archiv kanceláře prezidenta republiky:

- f. Národní soud, spis. zn. NS 113/39.

Archiv bezpečnostních složek:

- f. 305, sign. 305-840-1,
- ABS, f. 302, sign. 302-1-346,
- f. 2M, sign. 2M 11796, sign. 2M 12443,
- f. 52, sign. 52-51-3,
- f. Z, sign. Z-10-8.

Jitka BALCAROVÁ, *Jeden za všechny, všichni za jednoho – Bund der Deutschen a jeho předchůdci v procesu utváření „sudetoněmecké identity“*, Praha 2013.

Zdeněk BEROUN, *Moravské Budějovice v letech 1881-1918*, diplomová práce obhájená na ÚČD FF UK v roce 2007.

Viktor DVOŘÁK, *Marie Palliardi a Vlasta Golvelová*, nepublikovaný rukopis poskytnutý autorem dne 10. 4. 2017.

Jaroslav KOKOŠKA – Stanislav KOKOŠKA, *Spor o agenta A-54*, Praha 1994.

Karel SKLENÁŘ, *O rodu a rodině archeologa Jaroslava Palliardiho*, in: *Studie archaeologica Brunensia*, č. 2, roč. 18, Brno 2013.

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a policejních přestupcích.

Zákon č. 113/1873 ř. z., řád soudu trestního.

Zákon č. 119/1873 ř. z., trestní řád.

Zákon č. 50/1923 Sb, zákon na ochranu republiky.

Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb. o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.

Dosud vyšlá čísla časopisu jsou k dispozici na internetové stránce:

<https://www.vscr.cz/sekce/historicka-penologie>

Zatčené kuplířky nastupují k eskortě, Praha 1900 (foto: Muzeum hl. m. Prahy)